



Два стручка.

[из »Свелих љубичица«]

I.

Суморна је јесен била,
Нјџми часи светог мира,
Са невјере кад је мила
Одјекнула моја лира...

И јесен је туговала
Смојом лиром растуженом,
Кџ да ми је тугу знала,
Па тјџшила тугом њеном.

Издисало цв'јеће сухо,
Жутио се лист на грани,
Дизале се магле глухо
И кружили црни врџни...

II.

Будила се сва природа...
Брујао је гај од птица,
Жуборила бистра вода,
Дџ мирисџ од љубицџ...

И задрхта невинашно,
Кад угледа њу млађану
И отада дршће плашно
И у ноћи и у дану...

Пјевала ми душа млада
Не знајући свијет шта је,
И да с оног срце страда
Што му полет, миље даје...

И тад се је слика њена
У мом срцу урезала,
Па ће само задња м'јена
Са душинних дић' је валџ...

О та камо моје среће,
Да нијесам никад згледџ
То дјевојче - горко цв'јеће,
Ком сам душу, срце предџ!

Беч.

Душан Таминовић-Хумски.

U STONU.

Iz mojih: „Bilježakâ i Impresijâ“.

Njoj.

2. Junija 188*

Vratio sam se s dalekog puta u inostranstvu. Trknuo sam se za čas u Grad za Gospom, ali nijesam našao mira. I ovo me ljeto našlo na moru, da prošetam po dubrovačkim vodama moj čemer za Onom koje nije više. Dok me lagja nosi put klasične Tavrige, sred blistavijeh voda i strašnjeh modrijeh dubina, ja sjedim na krmu i opetujem one beskrajno tužne stihove Danta Rossetti-ja:

„Look in my face, my name is: — Might have been!“

„I am also called: — No more, Too late, Fare thee well!...“

„Pogledaj me, ime mi je: — Moglo je biti!“

„I još me zovu: — Ne više, Prekasno, Zbogom!“

I razmišljah da sam joj blagodarani što sam u njoj i kroz nju upoznao svu unutrašnju čarobnu silu moje dubrovačke otadžbine, kroz koju, po svijem laticama i po gorama mrčom obasutijem i u smaragdiskijem dolovima gdje se na razgovor duše sretaju, provijava dio njene duše, odsjev njenog profila, ton njenoga glasa.....

Evo nas u Šipanjskoj Luci! Nijesu tajanstvene ljepote Suggjurgja, kome ću posvetiti zasebnu himnu učinjenu od svih ritama istorije i od svijeh talasa mistične prirode, nego su mirne draži obična pristana. Kako po svijem našijem ostrvima, ljepota, čar, sve nenadmašnosti naše dubrovačke prirode ostaju kako zbijene i sakrite za nezgromnim, bezličnim gragjama demokratske lijepe naše epohe. A ipak koliko malijeh slika, punijeh svježeh poezije! „Maslinate“ posute čempresima. S lijeve strane ulazu u malo pristanište koketna kuća Gradi sred dva erna velika bora, sa stepenicama koje slaze k moru, kamenijem vratima ovjenčanijem, kao za neko veselje, granom erljenijeh



ruža. Čempres i bor bratski udruženi stoje sred maslinske gore, mirni u poljupecu sunca. U samom selu razvaline nekada lije-pog Sorgovog dvorca, parohijalna crkva sva obavita čempresima, a sasvijem na vrhu ostanci Dvora Kneza koga Republika šiljaše da upravlja bogatom Tavridom, gdje se Pompejevi i Cezarovi mnrnari pobiše troveslatim galijama.

Predajemo poštu onome malome svijetu i brodimo put Stona. Konô je Stonjski nalik na mletačke Alberone. Isti onaj *payt-sage plat*, intenzivna zelenila, iste one trome vode žutkasto-zelenijeh šara, neka neprekidna slatkost tonâ. I kako brod put Mletaka puze i počiva od borbe sa slanijem valovima, sanjavo prolazeći mimo travom obraštena utvrgjenja na lagunama, tako i put Stona puzamo slatko i neprimjetno izmegju dvije obale, kao da imamo na kakvom zavoju ugledati zlatne kupole, tirske mramore i stubove Pjacete. Nekoliko žena u erljenu, bijelu i modru stoje na obali i gledaju mali parni brod. Okrećemo na desno i evo Stona sa njegovijem bedemima na brdu položenijem u obliku ogromnoga W....

Ja sam, pišući svoje impresije o Lopudu, već naglasio odvojeni municipalni karakter Dubrovnika, kakav se izdvaja neodoljivom i neposrednom silom u manjem Dubrovnicima, koje je Onaj veliki po svojijem vodama prosuo. Ne bih se danas više htio povratiti na ove razmišljaje. Milije mi je plandovati i ispuniti oči razvalinama ovog drugog republikanskog glavnog grada. Ali na pogled utvrgjenja Stonjskijeh, onaj kome je dato razumijevanje prošlosti, ne može da se otme udivljenju pred organizacijom našega maloga antičnoga svijeta. Tu su svi organi za izvršivanje trajnoga državnoga posla, za ispoljavanje jedne vladličanske misli. Ston ima Minčetu i Svetoga Vlahia, Dvor i Biskupa, arsenô i bedeme — sve kako u Gradu. Dubrovčanin treba da u svome malome carstvu nagje svud reprodukciju novog Epidavra, jedinstvenog programa, centralizacije vlade, tačnu reprodukciju svojijeh svetinja, obrane jake one aristokracije — „aristocratia munitissima“ zove je neki diplomat XVI. vijeka — koja drži more, komad mora pod svojom vlasti — gdje Lav ričući obilazi ali ne ulazi! Ston je utvrgjeno mjesto, strategijska tačka staroga Dubrovnika. Treba ga samo pogledati: dva reda bedemâ. Naj prije

pojas zidova, sa tri jake kule, slazi niz brdo Pozvird k laguni. Zatvara ga opet ogromna, mrtva tvrgjava na rubu mora. U tom prostoru bješe zbijen grad. Sad ga je više gotovo nestalo, a gdje se diže srednja i najvisočija kula, nekada, poput naše Minčete koja joj dade ime, obrana mnoštvu kuća i polaćâ, sada rastu masline. Od dvije skrajne kule na Istoku i na Zapadu spuštaju se opet, na protivnoj strani brda, dva ogromna zida koja grle brdo i slaze k Stonu malome. Na šljemenu stoji tvrgja Svetoga Vartolomeja. Četrnaest obrambenijeh kulâ na zubove pristavljaju pečat grandijoznosti ovom Stonjskom „Kineskom Zidu.“

Sve je to u sivkastom tonu, mrko, bolno, bescijeljno. Čovjek pita sebe u čudu zašto to sve ovako postoji, a sve se oko ovoga izmijenilo i čemu ova trajnost njegovijeh kamenitijeh misli, kad nije bio ni kadar da uzdrži, niti je sad kadar da ljubi!

Prošetao sam se o sunčanom zapadu put Stona Maloga na drugoj strani prevlake. I jednako taj zid, taj tvrdi zid slijedi putnika sve do divnijeh utvrgjenja Maloga Stona. Pet kulâ brane gradić, tri četverouglaste, dvije okrugle. Sve to razrijavaju stanovnici za gragju kuća. Sve jednako traje to griskanje, kao rad miševâ ili termitâ. Prolazim kroz male, uske uličice, crne, prljave, ispunjene sirotinjom. Sjećaju me na neke Gjenoveške ulice koje lani gledah ili na Sant' Angelo al Pescatore u Rimu, gdje gola djeca i čupave žene o sutonu ispunjavaju vikom portik Oktavije, Avgustove sestre. Tako je istina da siromaštvo svuda ragja jednake slike. Na vratima je toga utvrgjenoga grada lik Svetoga Vlaha. Tu je blizu pomorski arsenal Republike. Tu se još vide dockovi republikanskijeh galijâ. Iz tijeh je zatvorenijeh vodâ krenula divizija Župana Bone ka Helespontu da se udruži s galijama Pape Evgenija IV. protiv Turaka, iz ovijeh je opustjelijeh i smradnijeh dockovâ Sebastijan Zamanja izašao da hvata po Jadranu Afričke gusare i tamo su sagnjele posljednje galije iščiljele aristokracije!

Na povratku okružih brdo. Desno i lijevo plotovi šipaka, mrće i visokog lovora. Svuda se osjeća prašina vijekova i žilav život najdavnijih civilizacija koje ni Dubrovnik nije bio kadar polomiti! Sred klasorodnijeh poljana diže se stara župna crkva Uspenija Bogorodičinoga, starovjerska srpska crkva sa

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

potrijemkom i sa dva prastara zvona. Jedna ugragjena rimska nadgrobna ploča spominje smrt dvoje latinske djece, druga je srpska sa glavom nekoga kralja i sa vizantinskim ornamentima. Izgledaju tako udaljena ta dva spomenika, a ipak ih prožimlje isti, veliki istorijski fakt: Rim — stari i novi. Naše srpsko pleme izmegju ta dva simbola Bosfora i Tibra nevješto, bezazleno, ne poznavajući sam sebe ni tada, ni sada, bez žilave državne misli bludi kako nemirni sjen kroz ovu vedrinu neba o miomirisnom sutonu, nad klasovima zrelijem za žetvu.

3. Junija.

Prošetao sam se jutros uz Konô do Gjorgjićeve vile. Carobne li šetnje! Pomislite vrlo dugu aleju, po kojoj se lako stupa u sjenu visokijeh šipaka, mrče, skrobuta, lovorike i gdje ter gdje kolosalnijeh borâ na suncobran, kakvi se rijetko vide u rimskoj Kampanji ili na putu od Caserte u Napulj.

Na povratku uzagjoh na brdo Pozvird i popeh se do Varolomejske tvrgjave. Tu mi puče pogled na Ston, na solila sva posrebrena u potonjijem tracima sunca, na stonjsko mnogošarno polje, pa dolje na réanska brda, na konô mljetski. Na dalekom horizontu stara grčka Melita, duga kao predpotopni ihtiozaur, odbijajući ljubičastijem tonom na sutonu punom čista zlata u mekoj vedrini rastvorenijeh prostora.

S lijeve Pavlovo brdo, visoka i tanka piramida okružena vodenim pojasom. Za mnom Mali Ston i mirni zatoni sa sedam malijeh ostrva pokaldrmani u zračnome dnu slojevima kamenicâ. Sasvijem na skrajnom horizontu heregovačka brda zatvaraju ovaj naš mali svijet, kao zaključni stih dubrovačkog vlasteoskog soneta, neumoljiv nasip o koji se zamañ razbija topli i slobodni žamor mora.

4. Junija.

Treba mi danas ostaviti ovo originalno mjesto koje malo po malo prodire u dušu i blaži. Tumarah opet u sutonu po polju. Staze posute maslinovijem cvijećem sve su bijele kao da su ih sniježne pahuljice prekrile, svaki je cvijet mala' bijela zvijezda na crnoj, gojnoj zemlji. Vode me kroz livade, maslinate, vinograde. Balsamski vazduh treperi nad svetijem ogra-



dama mirta i zamamnog koznjaka. Stare srpske crkve, osamljeni ostaci mrtvoga svijeta, nalik na gromadne ostatke rimskih vodovodâ na travnoj Kampanji, strše u sumraku na dnu alejâ i sred obragjenijeh poljana. Stare, vizantijske crkve, užasno prenapravljene, urešene ostacima otmenijeh grobnijeh spomenika, vašar uspomenâ, prašina nestalijeh generacija, nagrgjene i obeščašćene od divljih pokušaja da se duša onoga mjesta — *genius loci* — ubije i zatuče u bezličnoj universalnosti latinizma.

Hladan povjetarac i daleki zvuci nekakva zvana prate me na povraćaju. Susretam seljake i čuvare krdâ ovaca gdje se tromo potežu k miru neznanih koliba. Cijeli kraj imaše nešto usrdno, duboko, što mi opet dozove u pamet neku pjesmu koju Ona pjevaše kad grljasko sa svojom ljubavi i Dubrovnik i more i nebo i Lokrum i Petku u nekom ogromnom panteizmu, u kome bi mi bili centar, alfa i omega, Ljubav, sva Ljubav.

Sutradan ostavih Ston za Grad. I vidjeh da ne mogu ništa zaboraviti, jer je Ona tamo u Tri Crkve pod čempresima koji se zovu: „Ne više! Prekasno! Zbogom!“

Tavrijski.

Aforizmi.

Malo ljudi misli, ali svi hoće da imaju mnijeñâ.

Berkeley.

Što se tužiš na neprijatele? Kako ćeš da ti budu prijatelji oni, kojijem je biće, kao što si ti, u potaji vječit prijekor.

Goethe.

Ni ljubiti ni mrziti, polovica je svjecke mudrosti; druga je polovica: ne govoriti ništa i ne vjerovati ništa.

Schopenhauer.



Једна руковет из Вукове преписке.

IV.

прпоићује и објашњује

В. Богинић.

18.

Од С. Милутиновића. Липско 20 Новембра 1826.

О новоме дијелу своје књиге посланом Вуку и Кнезу Милошу. — Објашњује неки неспоразум с Вуком. — О добрим особинама новог правописа. — О поменутој књизи с финансијалнога гледишта. — Нек му поврати писмо (садржај на више под бр. 17) које није било послано Кн. Милошу; неке опаске том приликом. — О некакву Вукову разговору с Кн. Милошем о Милутиновићу. — О књизи са стиховима по примјеру нар. пјесама коју сад израђује. — Поздрав Вуку од Главачка и од Гертарда. — Овај посљедњи уједно са Симом набирчи и превађа пјесме које је Талфи објавио. — Жели да му Вук и Копитар пошаљу своје мишљење о „Србијанци.“ — Приводи пјесмицу измеђ оних што је саставио по народнима.

Драги мој Вуче,
здравствуй са свиема твоима!

Неки дансамъ ти послао и четврту част, и једно писмо теби, а друго Г. Копитару, (коме фала на по здраву) и посл'осам ти један лиеп Екземплар да га виерно опремиш Г. Милошу у Србиу; у тим чиними се да ниесамъ заборадио датума —.

Што ме увиераваш да се несрдиш, излишно је; јер ја теби оно писао ниесам набацујућ' ти срдниу, него ти разјаснијућ да ниесмо удалеко мишлениемъ, кадсмо у



основи, а готово и у вани истога —. А тко виче, нека га, доксе навиче, клепутуше кадсе другим ким крену тада једва и то могу, штосу иначе без свега живота и гласа, а дух сродолубца, напредстрмца сфата даліе, више, скоріе, новіе, ліпше, пак и жуна нека кліуа у тврдац...! Знам те Вуче, и несумніам о теби! И сам да ми у очи речеш, да си ме замрзю и презрео, за шалу би ти примио; јер омраза барем у нас міста наћи неможе као ни причине.

С' новинама у Ортографи конач је дасе лакше, чистіе, сходніе Српскоме смислу и говору, и о маніе трошка пише и печата, што ние Славенізм у јерима и Апострофима, нитсе забациуе а још маніе заборавіа Славенски језик, а томаніе дасе црква пачели віера политичном блудницом, разведницом учини, него дасе и оваі данашніи собом појави, дигне, раскраси, узвиси као му и врѹтак... што је и оваі способан истога, а и ліудство му да се німе ползуіе и послужи, када га имаде. Тко је против тога, он је против себе, срода и сушности божества своіости... чоештва. Богословцима нека старога! Ал' и нами нека новога! Маічин нам је, волимо га грлити, нит намсе може и сме убранит' ко ни за зло и криво примит' неким! Свет је прогнотму и гоніе віечно, а она біежи віечно —. На част им вика и псовка, из' нійніе уста німа је у ніедра; ја ниесам онаі, а ни ти, што угајамо свакоме и свіема: „Горе вамъ ежели рекътъ всй челоувѣцы блáгоже, блáгоже.“ Виш Вуче како и ја знам ђешто Славенски тер' и просодически; ал' је то све за мртве језике, како што и за живе нешто истога валиа, но нигда све —.

Свасам твоја писма примио и готово на свако радо ти одговорио. Садсам посло у Хрватску (као што је у Прену¹⁾) и четврте части 200 екз: дасе допуне тамо, пак једасе вишак и боліе прода (по два талира ако би могло... даб' и на бубані што!) иначе сам неодкуплівиви роб —. За рецензиу како вам драго! и овди ме раз-

¹⁾ Ријеч ова не даје смисла, али је тешко иначе прочитати.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
сматрају —. Послосам у Пешту на Миловука ону прву 700: екз: и писо' му ако може по цванцику продати. Фала ти што ми једном већ' јави за кнѣге у Карлштат послане!... Писмо Г. Милошу кад ниеси досад послао, и немој!... Ондајсам био и уцвиелѣен и огорчен скупа, како се из' писма види; штоби мени шкодило затоби ласно, јасам се на шкоду своју и муку и родио као ка... на т...у¹⁾, него што неби ништа никоме ползовало грђе је и црнѣ од углѣвѣа, и тешко нам док нам јегод истина мрзска и поправак излишан!... Лук и вода... Пошлиј ми га натраг! кад му сѣда нејма, и ја га је...м.²⁾

Што си се ш' нѣме о мени разговарао, недавно је било... и скоро би ме позвали! Ти нејмо куда ни сам, а он мари кад' му при неволѣи валѣа, и кад мусе сам тко и ласкаво тиска у очи; ниесу лѣуди клобучићи сачунски, да их одма из чжепа те предасе, кад валѣају за мити рѣке, ил' образ; ја ово себе ради боже сачувај неговорим, мене други, Виши, руководи, и замесе стара у обштемѣ окружѣи онај, коино влада и онакима и другчима; него дручѣе ради, болѣе и од мене и од тебе, а ја вам товише благодарим штосте ме од онда прошлѣсе, а за што видиш сам и сад — и у напредак. Ја знам Вуче, да ћу ја и сад врло мало имати посла тамо, негоћу дужности унутрашнѣга чоека и гласу завичајолѣубѣа приклонити ухо, и предати срце и у овом случају, него и признати што могу. штоли ме, да сам совѣстију миран; ја Штитарце нећу више служити, а он бог зна наћли за ме што друго — но себе на страну, при општемѣ!... Што ми велиш за ову другу кнѣгу?... Част је прва готово готова, сва разним стиховима, оригинал, у вкусу Народнѣм, и опет Епос; оваке су му готове частице или рапсодѣе: Обзнан, Одред, Дух, Отмиенка, Живот ипр. и битће од прилике ова прва за две части Србианке — Пак ми јави одкудаћу за нију трошак, кад још

¹⁾ Овако у рукопису.

²⁾ Изрека је ова узета из једне нар. приповијетке о суђењу Турчина с Хришћанином, који је првому био опсовао Мухамеда.



ни за ову ниесам се одужио!? Или Ђеш ми рећи да још једноч Србианку, допунив чим ти знаш још, печатам, пак онда ову?... Сваки ми од вас одма и на скоро свое мишлјеніе о свој Србианки предложте, да ми е оштрилом и опоравком! Дужни сте ми то, ако хоћете и марите од мене и што болије имати. Камо дасу још и купферштихи у Србианки! Али... тако је кад су силе кратке и віера колебна —.

Главачка сам нашао и о ніем ти писао, кои те и сад' поздравіа. Прости ми штосам к' теби сав на арти, морам, кад сам и к свакоме. Писма су ми твоја мила толико, Вуче, да их безбројно пути читам! Віеруј віерну.

Гн. Герхард Легаціе овд: совіетник, што те овде ручно к'о и Главач[ек] поздр[авіа] пабирчи са мноу скупа у твоим піеснама, што је Г. Талфи оставио, те преводи на свој слободно и веома мусе допадају; хоће млогима и мелодіе да приложи штампане, и Српски с' једне стране, и то у моју ползу... Ниесу ми у Чиф...') сви равни —.

Ове ми піеснице, малешне садрж истолкујте и ти и сви, и Г. Копитар, пак ми завите што скоріе, превећ' ми е нужно; *М.* 249. у Прв[ој] ча[сти] *Анђа Капичија*.

А ево ти како ја подражавам Народу:

..Стајала мома крај лома,

Крўнила хліеба мрвице,

Пйтала німа рибице,

А да јој воду немуге,

Нек млада лице огледа.“

Толіко је.

У Липисци 20? Ноем. нашега 1826.

Твој Сима Милут[иновіћ]

Првом што успишем ћаћи мом да га поздравим од тебе?...

Extra: Herrn Wuk Stephanovitsch, bey Herrn Theodor Tirka in Wienn.

*) Овако у рукопису.



19.

Од В. Герхарда.

Липско 20 нов. 1826.

О пријатну времену проведenu читајући и прерађајући срп. нар. пјесме из Вукове издане збирке. — Казује гдје је обијелоданио своје саставке о тим пјесмама и о митологији. — Ако одобрава начин његова рада, моли Вука да му саопћи још неколико пјесамa те врсте.

Mancher lehrreicher und angenehmer Abend, verehrtester Herr Doktor, ist mir durch Ihre herrlichen Serbischen Lieder geworden, von denen ich einen Theil derer unter wörtlicher Verständigung mit unserem gemeinsamen Freunde metrisch übersetzte. In der Abendzeitung finden Sie Proben davon eingewoben in eine Abhandlung über serbische Poesie.

Vielleicht dürfte Sie auch (eben daselbst) ein etwas früher abgedruckter Aufsatz über die mythische Verwandtschaft altserbischer Gottheiten mit denen der Skandinavier interessiren.

Einen grossen Theil solcher serbischen Volkslieder, die ein rein menschliches Interesse haben, habe ich in deutsche Reime frey*) nachgebildet und so für Deutsche singbar zu machen und unserem Volksliede anzueignen gesucht.

In der Abendzeitung, der Schnellpost, der Eleganten Zeitung, Modenzeitung etc. habe ebenfalls einige Proben einrücken lassen, und ein Bruchstück aus unseres Freundes Serbiana übersetzt ins Morgenblatt gegeben.

Herzlichen Dank für den schönen Genuss den Sie mir bereitet. Gnügt Ihnen meine Behandlungsweise, so würden Sie mich durch neue Mittheilungen grösserer und kleinerer Lieder sehr verbinden.

Hochachtungsvoll

W. Gerhard

Legationsrath.

*) Ова ријеч није поуздана.

Ови су ретци записани били на дно претходнога писма Милутиновићева, штампана под бр. 18. — Надневка нема у изворнику, али није нелогично узети да су писани били истог дана ког и писмо коме су додани.

В. Герхард је, по своме звању, био дипломатски чиновник који је онда станао у Липску.

20.

Од П. фон Гетце. Петроград 1 фебр. (по нов.) 1828.

Примио је и раздао послане примјерке Данице; захваљује за онај што је њему послао. — Он шаље од свога штампаног пријевода срп. нар. пјесама два еземплара за Вука, а остало за раздавање. — Оно што је ту издано тек је један дио онога што је превео, али је и то добро примљено; он је шта више од Царице добио за то драгоцјен дар. — О послу пријевода Новог Завјета. — Министар се просвјете вазда показује склон бити Вуку у помоћи. — Лако да Вук буде изабран за члана рус. академије.

Hochgeschätzter Freund!

Die Ihrem Schreiben vom 26 März vorigen Jahres beigelegten Exemplare Ihrer *Даница* habe ich seiner Zeit richtig erhalten und den Adressen gemäss vertheilt. Vor einigen Tagen sandte mir Herr von Adelung das für mich bestimmte Exemplar der *Даница* für 1828. Empfangen Sie meinen aufrichtigen Dank für diese literarischen Mittheilungen, welche ich nicht besser zu erwiedern vermag als durch Uebersendung der beifolgenden 6 Exemplare meiner bereits verflossenen Jahres erschienenen Uebersetzung serbischer Lieder. Zwei Exemplare bestimme ich Ihnen, 1 Herrn Kopitar, 1 Herrn Abt Dobrowsky, 1 Herrn Hofrath von Hammer und 1 der Königl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Prag. — Sie sehen, dass ich nur einen Theil der von mir übersetzten serbischen Volkslieder

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



in Druck gegeben habe. Hier ist das kleine Werk mit Wohlwollen aufgenommen worden und hat mehr Beifall geerntet, als ich erwartete. So liess mir z. B. Ihre Majestät die regierende Kaiserin Ihren gnädigen Beifall bezeugen und beehrte mich durch Uebersendung eines kostbaren Brillant-ringes. Bowrings englische Uebersetzung ist mir noch nicht zu Gesicht gekommen.

Ihr Auftrag wegen des serbischen neuen Testaments und wegen des *Словарь духовныхъ Писателей* habe ich wegen überhäufeter Dienstgeschäfte noch nicht Zeit gehabt zu besorgen; auch will ich diessmal das Paquet an Sie nicht zu voluminös machen, weil ich sonst nicht Gelegenheit finde, es zu expediren.

Ich habe Ihretwegen mehrmals mit dem Herrn Minister der Volksaufklärung gesprochen und kann Ihnen sagen, dass Sie Seine Excellenz immer geneigt finden werden, Ihnen bei Ihren literarischen Beschäftigungen förderlich zu seyn. Wenn ich nicht irre, so war man Willens, Sie zum ordentlichen Mitglied der russischen Akademie zu ernennen.

Von Herrn von Köppen habe ich vor Kurzem ein Schreiben aus Sympheropol in der Krim erhalten, wo er sich recht wohl befindet.

Ertreuen Sie bald wieder mit einem Briefe Ihren ergebenen Diener

P. von Goetze.

St. Petersburg, 1 Februar a[lten] St[yls] 1828.

Adresse: Im Hause von Oesterreich, unweit der steinernen Brücke.

Вуковом је руком на писму забиљежено ово:

„Примљено у Бечу у очи нашега Петрова дне 1828.“

„Одговорено $\frac{11}{23}$ августа 1828.“

**21.**

Од С. Милутиновића.

Цетиње 31 маја 1828.

Пријми је Вуково „објављење“ — О пјесмама записаним у Црној Гори које су у његовој власти бит ће говора други пут — Прашта му што је нагао и т. д. — Дописивање њихово нека буде преко Гагића. — Да изручи поздрав Кошитару и Баурингу — И Караџићи су и Милутиновићи Дробњаџи, а они се двојица ипак гоне међу се. — Шта је од госпође Талфи? — Како му се свиђа Герхардова „Вила“? — Опет пукање на помирљивости.

Цетинџ 31^a Маја 1828^a года.

О Вуче Караџићу

старый ми пријателю

а новый и залудный душману мой!

ты здоровъ, а даби я и кренао!..!—?

Твоесамъ обявленѣ... пријмио, но позно и читавије 15. данахъ посленѣ у нѣму ставѣнна срока, а мучно бы што засадѣ на то и было — одѣ овуда. За пѣсне ћемо се разговарат', онесу подѣ мојомъ влашћу а не владычиномъ, но мене тиѣмъ као ни ушто чинишѣ, а вѣруј ми дасе и то погађајући варашѣ — и ако я ниесамъ сјајно = велико што. Но я ти то праштамъ, нагалѣ си, Срб' си, и я нешто и кривѣ. а и мой си изѣ дѣтства знанаѣ и пријакъ — Поселе сносимо се писмима, преко Г. Гагића. Црњи се и врагъ нише и замишля, него е собомъ.

Поздрави ми Г^a Кошитара и Г^a Бауринга, дичнога и племенита Англеза најусердније, и све твое; Караџићѣ е у Дробњака Петници войвода, а моя... Комарница до Петнице прво село! паксе мрзмо и гонимо? драго ти? Јасе ничегѣ, ничег' нестрашимъ, смрт е заме ништа; едног'се боимъ...? Талфина изчеза из' Европе!... Јави ми што чисто и вѣрно за ню првомъ, душа ми е она!—! Друге чести нетражимъ на свиету ни свое друге и више

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ползе и славе —. Загонећемъ ли, ты ћешъ то ласно одгоненути; ма о Талфи од исте нѣ да ми се извиестишъ, од нѣ волимъ и за ню и погинуть, одказати. живиємъ бывъ юшъ, животу, само да чисто знамъ о истой — данасъ како е. Яви ми како тисе допада Герхардова Вѣла, новий превод Народ. Пѣсній у Лайнцигу ланы мноми и нымъ —. И немой мислитъ дасамъ к' теби я иначнии но како ме знашъ чакъ од'искона — а и тысе заносишъ срцемъ, ка' ја духомъ — обасмо себи узаямъ крива, но намъ е и то дичније него бручније; ако умједнемо посвиратъ и за пасъ зађети, да б' и тајно предъ данашњимъ свјетомъ —. Здравъ и весео весео! буди ка и ја!

Твой другъ и приякъ
Симеонъ (Exauditus)
Милутинов[ић]

НВ. Нехитай съ Лексикономъ, мойће ти саборъ пѣсанахъ юшъ онликиємъ га учинити, пачел' га много и важно умложитъ, амо е оригиналъ мушкости и слава Српска, па колика ти фала, слава и дика за подпуниј Лексиконъ!...? Од потомства баремъ.

Истий.

Вуковом руком забиљежено на дно писма: „Одговорено 13 Јулија 1828.“

22.

Вук Копитару.

Крагујевац ¹⁰/₂₂ новембра 828.

Пристио је здраво у Крагујевац гдје му је добро. — Да му ишале што дође од Ганка и да му пише ако има што ново. Поздрав знацима.

у Крагујевцу $\frac{10}{22}$ Нојемвр. 828.

Љубезни пријатељу!

Фала Богу, дошао сам овђе здраво и мирно, и добро ми је. Ако што дође од Ранка, пошаљите ми, молим вас, по првome делижанцу у Земун на Г. Василија Василијевића, да он мени амо пошаље. Пишите ми одма, и јавите ми, ако имате за мене што ново; кад вам моја жена пошаље писмо за мене, оправите ми га преко Василијевића, молим Вас. Ако се састанете код курјака са Стеићем, кажите му, да се надам и њему скоро писати. Поздравите ми љубезно Г. Г. Влајка и Јенка, а вас особито поздравља Г. Давидовић.

Вук.

И я Васъ поздравляюъ любезно, као старый Вашъ приятель.

Давидовићъ.

Овај је припис цртала рука Давидовићева.

Extra: Herrn von Kopitar, Custos an der k.k. Hofbibliothek in Wien.

23.

Од П. Ј. Шафарика. Нови Сад 19 октобра 1830.

Моли га да му пошаље пријетис Студеничког натписа. — Да му приопћи имена двију рјечица које утјечу у ријеку Студеницу. — Копитар је већ давно послао Вуку Pirch's Reise.

Neusatz 19 Oct. 1830.

Hochgeschätzter Freund!

Ohne Zweifel haben Sie Abschrift der Inschrift zu Studenitza mit Ihren andern Papieren in Semlin; in dieser

Voraussetzung bitte ich Sie, mir eine genaue Copie daraus gefälligst einsenden zu wollen. Sie können versichert seyn, dass ich dieselbe nur in meine „Serbische Denkmäler“ aufnehmen werde, und dabei ausdrücklich bemerken, dass es ein Beitrag von Ihnen ist. Falls Sie die Inschrift nicht bei sich haben, so bitte ich Sie mir dieselbe von Kragujevatz ehestens per Post einzusenden.

Wie heissen die zwei kleinen Flüsschen die in den Fluss Studenitza laufen, und an deren einem Petjina¹⁾ Ispostnitza²⁾ liegt?

Kopitar schrieb mir dass er Ihnen Pirch's Reise längst geschickt hat.

Mit Hochachtung verharrend Ihr
 ergebener Diener und Freund
 P. J. Schaffarik.

Extra: Von Neusatz. Sr. Wohlgeboren Herrn Vuk Stephanovics Karadschics, Doctor der Philosophie, Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften in Semlin.

Ево пријевода:

Много цијењени пријатељу!

Без сумње имате са својијем другијем палирема у Земуну пријенис натписа у Студеници; то претпостављајући молим Вас, да ми одатле изволите послати тачан пријенис. Можете бити увјерени да ћу исти метнути само у своје „Српске Споменике“, и при том изречно напоменути, да је то Ваш прилог. У случају да пријенис немате код себе, молим Вас да ми га што прије из Крагујевца поштом пошаљете.

Како се зову оне двије мале ријечице које утјечу у ријеку Студеницу, и на једној од којих лежи Пећина Испосница?

Копитар ми је писао, да Вам је одавна послао Pirch-ово путовање.

Остајући са дубоким почитањем Ваш

одани слуга и пријатељ

П. Ј. Шафарик.

¹⁾ читај: Пећина.

²⁾ У рукопису нешто као Grpostnitza, очевидно lapsus calami мјесто Ispostnitza. Ово потврђује и мој учени пријатељ г. Др. Веснић који је лично био у манастиру Студеници.

**24.**

Од Јефрема Обреновића. Шабац 31 марта 1831.

Захваљује за послане му новости. — Што се тиче Вукове куће у Топчидеру нек се построи јер сад није згодно вријеме.

М. 293.

Любезный Господ[инъ] Вукъ!

Изъ писма Вашега одъ 26 т. м. извѣстио самъ се о новинама за кое Вамъ благодаримъ, и у будуће опетъ извѣщавайте ме, што дознали будете.

За кућу вашу у Топчидеру, толико Вам досадъ одговорити могу, да се за ово време претрните, ербо садъ као што и сами знате време ніе.

Поздравляюћи Васъ любезно, остаемъ

Вашъ

У Шабцу
31 марта 1831.

доброжелателный
ѣфремъ Обреновићъ.

С вани: Благородному Господину Вуку Стеф[ановићу] Караџићу, Члену Суда Београдскогъ. Философiи Доктору и т. д.

С вани, ал е обратне стране: „У Крагујевцу 1 априла, м. 787.“ Лако да је ову биљешку писала Вукова рука, али није поуздано.

25.

Од Копитара.

Беч 13 априла 1832.

О некакву послу с Баурингом. — Вукова су слова лепша од бечких и од будимских. — Вуки опет оде. — Од Грима мора најпослије стићи одговор. — Жељан је да се упозна с „Марковим војевањем на Султана.“ — О граматакама Брлићевој и Мурковој. — Нек се постара дознати штогод поуздана о бугарском језику од каква правога неучена Бугарина.



Wien, den 13 April 1832.

Freund!

1) An Bayp* hat mir Tirka nichts gegeben. Aber ein Paar Tage nach Empfang Ihres Briefes traf ich mit ihm auf der Gasse zusammen und begleitete ihn. Da erzählte er mit unter Anderem, dass er auch einem Brief von Ihnen an B. bei pajep etc. abgeben wollte, und auf dessen Ablehnung ihn unmittelbar per Post expedirt habe.

2) Euer Typen sind ohne weiters schöner, als die Wiener und Ofner: aber ein Kenner hätte auch daran noch Manches zu wünschen! Wenn Sie herauf kommen, so können Sie selbst mit dem P. Jermeni alles weitere besprechen. Sie wissen dass Sie bei ihm sehr viel gelten.

3) Vuics ist wieder fort mit seiner Баба Смиљана-Biographie, und zwar баба noch mehr in Sachen als in Worten!

4) Von Гримм muss doch endlich Antwort kommen.¹⁾

5) Von Maciejowski habe ich eben heute per Post ein Paket erhalten mit 1/2 Dutzend 1. Bandes seiner *prawodawstwa Slawian*, darunter auch ein Exemplar für Ew. Excellenz!

6) Auf Marko's Feldzug im Morea mit dem Sultan bin ich begierig. D***** hat sich doch einmal in der Allg. Zeitung unterschrieben gesehen (?)! Der glückliche Fürst Метернихъ des Милош!

7) Grüßen Sie mir den Herrn Шаф[arik] in Neusatz. Vale et rescribe

(и то¹⁾ одма.

P.S. Dass auch Berlich eine illyrische Grammatik drucken lasse, werden Sie wissen. Murko den Steyrischen Grammatiker und Lexikographen kennen Sie. Aber, wiewohl er

¹⁾ Могло би се читати и „то“ али се томе сам смисао противи.



ziemlich desperat spricht, ist er doch noch kein Vuk und — [и он поправља језик! Er hat nicht einmal den P. Marcus (von 1783) ganz benützt, und nur Dummheiten aufgenommen. Berlich sagte, er getraue sich eher Ihr Alphabet auch den Шокцен angenehm zu machen, als was Anderes Gescheutes einzuführen, z. B. *od lepi жена* für *od lipih shenah!*

Iterum vale! Vesele praznike!

P. S.² Suchen Sie doch mit einem *wirklichen ungelehrten* und daher unverdorbenen und ununterschobenen Bulgaren zusammen zu kommen, und über seine Sprache etwas *Gewisses* und unbestreitbares zu erfahren, z. B. wie er den зѡубръ Auerochs nennt. In einem MS. heisst es, dass Anno 868 ein solcher nach Byzanz gebracht worden sei; die Leute nannten ihn ζѡμβρος. Dies ist offenbar das slav. зѡубръ, bulgarisch vielleicht зобръ oder gar забръ?

Wie nennen sie die Hölle? Wie den божић, васкрсъ etc?

C vami: Wolf Steph. Karagich, mit Briefen des Herrn Basilius Wassiliewitsch (p. t.) in Semlin, franco.

На обратної вањској страни забиљежено Вуковом руком: „одговор[ено] на велики четвртак 1832“.

Ево пријевода:

Пријатељу!

1) На *Баур** Тирка ми није ништа дао. Али пар дана пошто примих Ваше писмо сусретох се с њим на улици и пратих га. Тада ми он исприча између осталог, да је и једно Ваше писмо Б-у хтио предати код Рајера и т. д., и кад му га је овај одбио, да га је опремио непосредно по пошти.

2) Ваши су типично свакако љепши него бечки и пештански: али би познавач и у томе имао још штогод да замјери! Кад овамо дођете моћи ћете сами о свем осталом говорити са Оцима Јерменима. Ви знате, да код њих Ви врло много вриједите.

3) Вућ је опет отпутовао са својом биографијом *бабе Смиљане*, и то *бабе* још више у ствари, него у ријечима!



4) Од Грима треба напокон да одговор дође!

5) Од Мацнеиовскога сам баш данас примио поштом пакет са $\frac{1}{2}$ туцета 1.ве свеске његових *prawodawstw Slawian*, међу којим и један екземплар за Вашу Ексселенцију!

6) Љубопитан сам на Марково војевање у Мореји са Султаном. Д**** се је ипак једном у *Allg. Zeitung* потписао! О срећни Милошев кнез Метерних!

7) Поздравите ми господина Шаф[арика] у Новом Саду
Збогом, и одговорите
(и) то одма.

П.С. Знаћете, да и Брлић дава штампати једну илирску граматику. Познате Мурка штајерског граматичара и лексикографа. Али, премда он прилично десператно пише, ипак још није Вук — *и он поправља језик!* Није сасвим употребио ни Отца Марка (од 1783), а уврстио је само глупости. Брлић је казао, да се прије узда учинити да Ваша азбука и *Шокума* буде угодна, него увести што друго паметно, н. пр. *od lepi žena za od lipih shenah!*

И опет збогом! Веселе празнике!

П.С.² Да ну гледајте да се састанете с којијем *правијем неуквијем* и зато непокваренијем и неподметнутијем Бугарином, и да обазнате штогод *стално* и непобитно о његовом језику, н. пр. како зове *зоубрѣ* Анегочс. У једном рукопису стоји, да је 868. године један такав био донесен у Висант; чељад га зваху ζούβρος. Ово је очевидно слав. *зоубрѣ*, бугарски можда *зобрѣ* или чак *зобрѣ*?

Како зову пакао? Како божић, васкрс и т. д?

26.

Од владике Ј. Мушицкога. Карловци 23 јула 1834.

Чуо је да је у Трсту. — Како да се понаша да би угодни онамошњим српским республиканцима. — Да посредује код Н. Ботте и код других. — Прве поште писаће му опширније. — Боље ће бити да за сада не долази у Карловце.



Любезный Пріятелю!

Я самъ одъ сыновца Ђоке чуо, да ћете већъ досад у Триесту были. Ако сте ту, добро сте намъ дошли: и тамошњимъ Србљима, и нама сосѣдима. Желимъ Вамъ, да се тамо у намѣренію Вашемъ ползуете. Внимайте на све рѣчи и дѣянія Ваша, дабы сте се кодъ тамошњи србски Республиканаца благонаклонности и любви удостоили. Подржите се тамо мало дуже. — И я бы се тамошњимъ пришествіемъ Вашимъ ползовати могао, — овако, да Васъ употребимъ као ходатая, посредника (Vermittler), у моемъ общепольномъ дѣлу, то кодъ едного, то кодъ другога, а наипаче кодъ Господара Ніколе Ботте. Зато гледайте свакояко, мудро, умилято, досетливо, лукаво, съ едномъ (sic) словомъ дипломатически, посланнически, да се кодъ нѣга удворите, и особенногъ повѣренія удостоите. Богатъ е чумъ човекъ, а нема нпкога отъ свои, ни дѣце, ни сродника. Тай бы могао на общу ползу што жертвовати. Што Вамъ открывем, не казуите Фрушићу. — Имамъ важны узрока. —

Перве љу Вамъ поште о томъ моемъ намѣренію съ Боттомъ, — преко Васъ — писати обширно. Колико бы искренно желію, да и амо доћете, толико самъ принуђенъ изъ важне політике открыти Вамъ, да ће болѣ были и за Васъ и за мене, да — међутимъ — амо не долазите.

Надписиваѣмо се.

У Карловцу 23 Јул. 834.

Л. Мушицкій
Епископъ.

Extra: Seiner Wohlgeboren Herrn Wuk Stephanovics Karadschics (p. t.) bey der serbischen Kirchengemeinde zu Triest.

Руком Вуковомъ забиљежено: „одговорено 11 августа 1834“.

27.

Од Владике Црногорског Петра П. Махине 7 фебр. 1836.

Штапицање ће „Пословица“ до скоро бити готово. — Милаковић му је понио оно што тражи. — У мјесто зналца и творца нар. пјесама, Јована Ковача, који је сада у турским рукама, додавио је Тодора Икова Пипера који није гори од првога. Кад се од њега препишу све пјесме, од којих је половина тек преписана, послаће их на дар Вуку, али с једним условом. — Од Татишчева није још примио одговора о једноме Вукову послу. — Закључује писмо похвалним за Вука стиховима.

Ваше сам писмо примио 1 фебара, у кое не стои забилџено када е писато, ви захтевате да вам на нџму брзо одишем, што знам: али ви брзо, али поздно одишсјем, ербо неznam колико е ваше писмо трајло путем.

Ваше ће пословице бити брзо готове, а би и до сада, да не била мала промѣна у штампариј; што питате за конат Милаковића, он вие понио, што сте му писали и етога к' Вама да Вас лично полази. Пѣсмотворца, и пѣсмотворца Јована Ковача, ниесам мога добавит, ербо е он у Турске руке, али сам добавио *Теодора Икова* Пипера, ни горега ни горевића: ови знаде 120 Пѣсамах доста добриех, и мисмо их већ више половину преписали; када их све препишемо послаћемо ви их на дар, но с' тиѣм уговором, да их све штампати дате, да буде за удивленіе людима: ови прости Србин, кои е оволико Пѣсамах мога унамитит у своју просту главу; мое прошеніе коесам да' Г. Татищеву за вас, јошт не никаквога гласа произніело; нити ја о нџму ништа знам, не знам јоште што ће од тога да буде — могло би што ибити а лашніе ништа. Ј знам да сам ви дужан одговор из Котора али сте ви они коићете опростити; кога гође поздрављате сваки вас троструко одпоздравля; (Симовскіе). Ј любазно вас, сву вашу фамилију поздрављам, све ваше пријатељ и добротворе;



С' богом остаи збиљски србе,
Храни Србства душом грбе;
Буди свагда оне ћуди,
Да ти Србством дишу груди;
Па ћеш србству мио бити,
Вјчноће те спомњати!

Махине
фебруара 7.
1836.

Твои искрени
В. П. Петровић.

С вани: Благородному Господину Вуку Караџићу у Бечу. Dem hochgelehrten Herrn Herrn Wuk Steph. Karadschitsch, Josephstadt am Glacis N^o 41 im 1^{ten} Stock in Wien.

На обратної вањској страни додано је: „Пишите у Триест вашима како сте?“

За тим Вуковом руком: „одговорено 2 марта; — писати опет 31 јунија, — писати опет 31 августа.“

28.

Од Вука Копитару. Вуковар 24 Декембра (по стар.) 1837.

Моли за да пожури књижара да му пошаље Силова „Пѣванја“ и Историју. — Лијепе пјесме, које је преко сваког очекивања нашао, радуваће јамачно и њега (Копитара) и Грима. — О Светићу и о његовим језикословним тврдњама. — Од Новића се не може ништа добити. — Нека зашита дра Бује би ли саставио ману старог Илџирика за његову књигу о Црној Гори.

У Вуковару на (наш) бадњидан 834.

Љубезни пријатељу,

1) Благодарим вам на писмима вашим од 5 и 20 декемврија.



2) Пѣваннiя Симова још добио нијесам, а кад их добијем, прегледаћу их, па ћу вам што писати о њима. Ја сам код Volke наручио, да ми из Липиске добаве Симову *Историју* (и Српску и Њемачку), и одавде сам писао, да је по делижанцу пошљу, па нијесу учинили, него ми послали само Die Montenegriner; не знам, за што је то, кад је Историја та још у Нојемврију дошла у Пешту! За то бих вас молио да се ће уз пут свратите к Volke, и да им кажете, да ми наручену Симову Историју и један егземплар пѣваннiе (ако се ту добити може) пошаљу по првome делижанцу.

3) Ја радим једнако. Знао сам да *ријечи* доста имам; али да овако *лијених пјесала* (особито ријетких, н. п. о *Матери Божјој*, о *паклу* и т. д.) имам, ни сам нијесам знао: чудићете се и радовати и ви и Грим.

4) О *Србији новине* ја сам ономадне из *Тријеста* примио. Чујем, да је Светић опет (*са женом*) онамо прешао. А пред поласком наштампао је у *Новом Саду* „Ситнице езикословне“ (на једном табаку), у којима доказује: 1) да је боље, што Срби још немају Граматике (или бар што мисле да је немају), и да би боље било, да ни моје нема (у право на то излази); а 2) да је од стари коријена *кон* и *кнез*, и *закон*, и *кан*, и *König*, и *consul*, и *књига*, и *коншија* и *накољче*. — Ако ми на пошти много не узишту, гледаћу, да вам пошаљем један егземплар ове *хвале* Светићеве.

5) Новићу ја нијесам казао ништа, јер знам, да од онога нема ништа, што је он вама обрицао. —

ваш

Вук.

Са стране: Приложено овде писмо, молим, подајте мојој жени.

На полеђини: Збиља! кад видите доктора *Бусе*, кажите му, да ми је врло жао, што нијесам ту да се с њиме састанем; али се надам, да ћу га у марту ту застати. Не би ли ћео, да ми начини ману од *старога*.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Илирика за мою књигу о Црној Гори? Ја сам то њему говорио, и није се противан показао; а ту ситнице не би требало метати, него само најзнатнија мјеста, н. п. мора, воде, планине и градове. Добро би било, кад бисте о томе с њиме поговорити могли.

С вани: St. Hochwohlgeboren Herrn B. von Kopitar, Custos an der k.k. Hofbibliothek (p. t.) in Wien.

29.

Од П. П. Дубровскога. Варшава $\frac{21 \text{ маја}}{2 \text{ јуна}}$ 1840.

О руском и польском пријеводу огласа о издању српских нар. пјесама. — Он прима на себе рад око руског пријевода самих пјесама, али предлаже неке измјене у начину. — Ако се с тиме слаже нека му пошаље неколико пјесама те врсте.

Варшава, $\frac{21 \text{ Мая}}{2 \text{ Јуна}}$ 1840.

Милостивый Государь!

— Съ величайшимъ удовольствіемъ я получилъ Ваше письмо, за которое премного Вамъ благодаренъ. Съ прискорбіемъ сожалѣю, что болезнь препятствуетъ Вашимъ драгоценнымъ трудамъ, Богъ да не оставитъ Васъ!

Готовъ охотно исполнить Ваше желаніе: перевести по Русски и по Польскии объявленіе объ изданіи Сербскихъ пѣсней, и напечатать его въ журналахъ. — Я Вамъ долженъ сказать, что трудно будетъ собрать публичную подписку; что же касается до частной, то я могу найти для Васъ подписчиковъ, но только очень малое число. Не лучше ли будетъ сдѣлать такимъ образомъ чтобы напечатать Сербскія пѣсни вмѣстѣ съ подстрочнымъ Русскимъ переводомъ, (какъ сдѣлалъ и г. Челаковскій для Чеховъ), тогда можно будетъ найти

УН И В В Е Р З И Т Е Т С К А В И В Л И О Т Е К А
въ Россіи значительное число подписчиковъ. Въ такомъ случаѣ, я могу предпринять Русскій переводъ и даже отпечатать его въ Россіи вмѣстѣ съ оригиналомъ.

Нашишите мнѣ Ваше мнѣніе объ этомъ и, если Вы будете согласны съ моимъ предположеніемъ, то пришлите мнѣ на первый разъ нѣкоторыя Сербскія пѣсни.

Вамъ свидѣльствуютъ свое почтеніе: Г.Г. Линде, Мацеѣвскій и Кухарскій.

Искренно желаю Вамъ быть здоровымъ, и съ нетерпѣніемъ жду Вашего отвѣта. Остаюсь съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію.

Вашъ соплеменникъ
Дубровскій.

P. S. Я еще такъ думаю: можно будетъ для испытанія издать сперва небольшую Книжку избранныхъ Сербскихъ пѣсней съ Русскимъ переводомъ. Если это изданіе пойдетъ съ успѣхомъ, то его можно будетъ продолжать.

Extra: Wien. Herrn Wuk Stephanovitsch Karadgitsch. Auf der Landstrasse in der oberen Reiserstrasse N^o 472 in Wien. Его Высокоблагородію Вуку Стефановичу Караджичу, въ Вѣнѣ.

На обратнѣй вѣнской стороны, Вуковомъ рукомъ записано:
„одговорено $\frac{14}{26}$ јунија 1840.“

П. П. Дубровскій, руски писацъ и редакторъ првога рускогъ општесловенскогъ временописа „Денница,“ у почетку четрдедесетихъ година XIX стољећа.

30.

Од владике Е. Јовановића. Плашки 8 новембра 1840.

Не може му учинити по воли у некакву новчаномъ послу. — Цијена је пјесама висока за његове свештенике.



Любезный мой Г[оспо]дине!

Мени е жао, да не могу оно учинити што сте ме молили. Я самъ јоше више од 2000 f. СМ. дѣжанъ коегди; два сѣ ми протопр[есвитера] явили, да нитко не може кспити „Церковно Право“ за 2 f. СМ; кое имъ е башъ (ово е тѣрско) нѣждно; а како ѣс имъ наметнѣти книгѣ вашіе песама, кое сѣ лепе и красне али — што е годъ кспо, нашъ народъ не кспѣе.

Я вамъ ино ништа за утѣшеніе не могу казати Съ Богомъ ми остайте.

У Плашк[ом] 8. Ноемвр. 840.

Ваш покорный слуга
Евген Јванновичъ.

С вами: An Seine Wohlgeboren, Herrn Vuk Steph. Karadzics, serbischer Schriftsteller zu Wien, auf der Landstrasse in der oberen Reisnerstrasse N^o 472.

Поврх адресе Вуковом је руком забиљежено: „владике Јовановића.“

31.

Од владике П. Атанацковића.

Будим 20 марта 1841.

Издаже узроке због којих не може бити повчано Вуку од помоћи. — Предлаже му да наплати нешто што му Копитар дуеује. — Прима се продавања Вукових књига у својој епархији.

Высокопочитаемый Господине Пріятелю!

Што Вамъ на два любезна Ваша писма ѣговоріо нисамъ, узрокъ е тай, што самъ свакій данъ изгледа, еда ли ѣе ми се могуће учинити, да испнѣнимъ пріятельско Ваше ѣ мене зактеванѣ. У томъ момъ дѣгомъ изгледано дође ево јуче и треће Ваше писмо истога содержания, као и преѣашня два. Нити ми



е дакле дѣлѣ изгледати, нити ѣстати, него казати веѣ едAREDЬ, у чемъ е стварь:

Быѣ Вамъ, Господине, познато да Епѣкъ Бѣдимскій приѣма дотаѣе изъ Темишвара и Новаго Сада. То е то, што я толико дѣго изгледамъ, пакъ ево и до данасъ — все. Темишварскій, као да не овде никадъ владыковао, тако се у добрѣ тамъ наѣао, да мѣ ни бриге не за ме амѣ. Што не иштемъ? иште се то, те како и колико пѣта, али се и одѣндъ коммодно одговара: нисамъ покѣнѣо све рѣштанѣе, пакъ не могъ антиѣпаѣе чинити (тако се онъ изражава), а коме не право, нека ме тѣжи. Ето тако намъ стоѣ народне ствари! Я самъ ово за лютѣ неволю принѣжденъ Вама, само Вама, исповедити, да Вас тако увѣримъ о немогъкѣствѣ момъ испѣнити засадъ Вашѣ прѣятельскѣ ѡ мене желю. А дѣга, Господине, као што желите и совѣтѣете, чинити нити смемъ нити могъ, и тако веѣ доста за исплатѣ Дѣпломѣи, Сѣнѣелѣе и за Инѣталаѣию учинити моравѣиѣ.

Акѣ Вамъ бѣде могъше овѣмъ се предложѣнѣемъ колико толико за садъ помоѣи, а Вы учините, знамъ да намъ неѣе Гдѣвъ Прѣятель нашъ Копѣтаръ замѣрити. Я имамъ съ нѣмъ рачѣна, као што собственно нѣгово писмо, ѡ 836. на велики Пѣтакъ писано, гласи, у комъ писмѣ вели, да самъ я нѣмъ дѣжанъ 45 f. сребра за Беверѣгѣска, а опъ мени за разне кнѣиге 27 дѣката (за кое самъ бѣо приѣмѣо сравнит. слов. пакъ мѣ га после опѣтъ натрагъ послао). Предложите мѣ прѣятельски состоянѣе и Ваше и покрай Вашеѣ и мое, пакъ га и отъ мое стране братски замолите, да се тако кѣрталише дѣга, за кой мѣ я воистинѣ никадъ не бы ни споменѣо (надаюѣи се и тако да бы ми онъ по обеѣаню свомъ кнѣига послао за тай дѣгъ), да се не та Ваша садъ, а покрай Ваше и моя неволя догодила.

Распродаю пакъ Ваши кнѣига овде у Бѣдимѣ (оставѣо самъ Сѣнт-Андрею са свѣмъ ѣошъ у Октобрѣ 840), у Пѣшти и по моѣой Дѣеѣезѣ драговольно ѣс приѣмити, и обявите, да се кнѣиге у моѣой Канѣелларѣи добавити могъ.

Простите, Прѣятелю, што Вамъ желю не могахъ онако испѣнити, као што е заѣста и моя желя; шатъ даде Богъ и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



живота, те и мы какгодъ бѣдемо якостнии. — Съ високопочитаниѣмъ и правымъ пріятельствомъ остаемъ

Вашъ искренѣйшій
Ц[латон] А[танацковићъ].

У Бѣдимъ 20 Марта 841.

На навлаци: Sr. Wohlgeboren Herrn Wuk Steph. Karadzics, Doctor der Philosophie und der freyen Künste, Mitglied mehrer (sic) gelehrten Gesellschaften. Auf der Landstrasse No 472. Wien.

Забилежено на истој навлаци с обратне стране Вуковом руком: „одговорено $\frac{26}{14}$ априлија 1841.“



Мудре изреке.

1. Господин Зола није никад опазио разлику, која постоји између једне знанствене кушње извршене у лудеиби или физиологичној пословници, и тобожњијех кушња романа, гдје се све збива у глави писца, и које на сврху нијесу него више или мање самоволне хипотезе. G. Lanson.

2. Све је лако ономе те се завојачи у једну странку, и слиједи је, баш и проти своме увјерењу, до неправедности или до безумности. E. Ollivier.

3. Сваки углађени човјек треба, ако ништа, да је заборадио латински. Saint-Marc Girardin.

4. Таџит нема него једну ријеч а Тијер има сто страна, али из те стотине страна настаје у души Таџитова ријеч. Lamartine.

5. Ми ступамо кроз природни свијет, као кроз силно тјерано колотоџје, чији гвоздени зубови и чија пера могу сваки час захватит и смрвит неопрезна пролазника. С топлотом и са студени, с ватром и водом, с упорном земљом и њезинијем створењима, са самом својом пути и крвљу, са бурности своје душе живи човјек у непрестаној борби; за ту борбу дат му је као оружје разбор: то је моћ за припознање оног што је нужно.

Puchta.

Zalutao.

Slika iz varošskog života.

— „Dokle ćeš ti produžavati tako? Zar ti misliš štogod?“

— „Razumije se da mislim, — toliko mislim da sam već počeo da se gubim u tijem mislima.“

— „Tako mi se nešto i čini; ti kao da radiš sa tijem gubitkom! Trgni se, ostavi se tijej ludorija, pa podi putem kojijem te sreća vodi, koji ti je udes označio!“

— „Pa ko je drugi mogao označiti? Ima li moćnije ruke od négove?“

— „Te puteve ne označuje tvoj udes nego tvoja lakomislenost, koja će te najzad dovesti do propasti. Te pjesme su te toliko zanijele, da si ostavio svoj rad, zapostavio svoj poziv, pa si se latio onoga što će te osramotiti, a tvoj rad uništiti!“

— „Ali kad ja pokazujem da imam dara za ovaj poziv, koji mi može slave donijeti, šta ćeš reći na to? Je li to igrañe sa svojom srećom, titrañe sa svojom budućnošću? Ti misliš da je moj poziv da po eio dan sjedim za ovom tezgom, da pilarim za dvadeset parâ, da se svadam za svaku krajcaru i da svaki dan trpim uvrede od onijeh, od kojijeh ne moram. Pa ne moram — i ne ću! Ostalo mi je toliko da mogu kroz kratko vrijeme pružiti svijetu svoje „prve pokušaje“... ja znam! ja sam uvjeren, da to nije nikakva obmana, da to ne donosi moja umišljenost — nego tvrdo uvjereñe u svoj dar! Pa zašto bih ja svoj dar satirao za tezgom i ubijao ga ovom trgovačkom začma-lošću, za koju ni najmañe duha nemam. Ti kažeš da to nije moj poziv, da ovaj put ne vodi mojoj sreći, jer ga udes nije označio; ali ja ti kažem: da je to moj pravi poziv, a ovaj rad što sam do sada vršio, bio je onaj put, na kome sam ja zalutao, jer mi ga udes nije obiležio.“

— „Milorade, ja ti ovo kao prijatelju govorim — poslušaj me! Najzad i sam ćeš doći do tog uvjereñja, kad uvidiš da sve što si napisao — ne vrijedi ništa!“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

To bješe oči u oči, nešto najsmjelije, najveća istina koja satire; pa još kad se ta istina tiče onoga koji je uvjeren da je ta istina puka laž, koja potiče iz zavidljivosti, onda ona gnevom raspali živee, uzbuni krv, rastroji um. Milorad bješe u lieu strašan; sa pogledima koji sipahu mržnju i preziraće uzviknu: — „Ne moram da slušam tvoje savjete, ne moram da snosim tvoje uvrede... napole!...“ i pojuri na nega.

Marko ga gledaše pogledom punijem bola: žao mu bješe prijatelja i ode iz dućana šapućući: „Jadni Milorade, ti si zalutao!“

Milorad sav blijed od lutine stupaše krupnijem koracima po dućanu. Gnev ga bješe toliko uzbunio da je drhtao cijelijem tijelom, noge mu padahu na zemlju kao odvalene. Ove su ga riječi potresle, jer se nikad nije nadao da ih čuje od svoga najboleg prijatelja. On šaputaše: „Zar je to prijatelj? Zar je to drug? On može tako što da mi kaže, on može tako da me vrieda! Šta može da se čita iz ovijeh riječi, šta može drugo da se ogleda nego uvreda, laž, zloba, pakost i zavidljivost! On ne može — ja mogu! Negov je duh zastario, ugliblien u onijem marijašima koje teče i skuplja, ili... on ga i nema, — nema poleta, pa da se trgne iz tog ništavila, iz tog blata, da taj mul zbací sa sebe; on bi možda to htio, ali nema svega toga, te da mu se misli zanesu lepšijem i uzvišenijim idejama. Pa zar sam mu ja kriv za to? Nego, ovako je bole — bar smo na čisto. Sad vidim koji su mi pravi prijatelji, a koji su ti što navlače obrazinu na lice, pa pakosnijem, gnevnijem osmijehom koji se krije pod podlijem sažaleñem — žude da smrve moj duh!“

Ovako lutit, krupnijem koracima, mlateći rukama po vazduhu, i dokazujući sam sebi da je u pravu, da je zaista ovaj put kojijem je pošao pravi i istiniti put, koji će ga odnijeti i sreći i slavi, put koji će mu osigurati budućnost, počeo da se gadi sam od sebe; sve što bješe u dućanu, postade mu mrsko i gledaše mrskijem pogledom kao da je htio ognjem toga pogleda da sprži svaku stvarčicu, koja bješe u dućanu i koja ga potsjećaše na grošićareñe, i lutna mu prede u neki gadni pudlivi smijeh, spopane ga zatijem stid od samoga sebe, pa šaputaše: „Ala sam ja zalutao! ala sam ja zalutao!... i ja ovo da budem! svačiji sluga, pred svakijem da se klañam! svakome da ugadam! Zašto?... Ni za što! Za marijaš što će da mi ostavi!...“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

al... ovo ne može dale da se trpi, ovome mora biti kraj!... Šta će potomstvo reći za mene čitajući djela moja? Zar se ne će grohotom smijati i uzvikivati: To je bio bakalin! Zar taj naziv ne će sramotiti mene? Zar on ne će prlhati moje ime? To ne smije da bude! To ne će da bude! Još mjesece dana završiću i pustiti u svijet svoje „Prve pokušaje“; oni će mi osigurati uspjeh, oni će mi donijeti slavu, oni će se svetiti za ovu sramotu koju mi je Marko nanio... ha!... ha!... to će biti osveta!“... Veseo, razdragan i uvjeren u slavnu budućnost on poče lakše, odmjereno da se kreće; pogledi njegovi ne bijahu više mračni nego sijahu nekijem čudnovatijem sjajem — sjajem što tud pogled ne može da izdrži. S nadom i to opravdanom nadom — kako on mišlaše — u sjajnu budućnost, on ne htjede da kvari svoje uživanje, ne htjede da dopusti svojijem osjećajima da malakšu; svakoga odbijaše iz dućana koji bi došao da kupi što, govoreći da toga nema; svijet ga s čudeñem gledaše a on s ponosom ispraćaše ovu svjetinu misleći: „Pričekajte malo, pa ćete me tek tada vidjeti u pravoj svjetlosti; ne ćete gledati više čiftu da kaplje za ovom tezgom, nego ćete vidjeti čovjeka, koji svojijem talentom može da vas opije!... da vas očara!... ha!... ha!... ha!... to će biti slava! Marko, kako ćeš se tada osjećati smrvljen!... ponižen!...“

— „Šta ti je, Milorade...“ govoraše jedan mladić od 20 godina, koji u rukama držaše neke knjige, a bio je dak velike škole... „što si se ti razmahao?“

— „Zamisli: pakost, zloba, zavist otrovale su svijet, otupile mu čustva, pa misli svojom grješnom rukom da satre svaku plemenitost!“

— „Oho!... Šta ti se je to desilo?“ — upita ga ovaj začudeno.

Milorad mu sve ispriča, završivši svoj govor ovijem riječima:

— „Zamisli!... to sam ja čuo od čovjeka koga sam smatrao za najboljega prijatelja, volio ga više no brata da imam!“

— „Zaista — odgovori ovaj — to je podlost, to je nitkavluk posljedne vrste. Nego mani se tog govora, šta te se tiču riječi tih zavidljivaca; zar ti i na to obraćaš pažnju? Ta oni ništa ne razumiju! Otkud može u njihovijem ograničenijem mozgovima da bude mjesta za plemenitije i uzvišenije stvari? Ostavi

se toga... nego šta je s tvojijem pjesmama? ja sam neke čitao drugovima; ti ne možeš da pojmiš kako su duboko djelovale na njih one tvoje tužne elegije; pa kako su bili opijeni slušajući ljubavne pjesme; pa kako su veseli bili slušajući one šale pune duhovitosti!... ja mislim da je već vrijeme da izbiješ na javnost, pa ne samo uži krug mojijeh drugova, nego cio svijet da se divi tvome uspjehu i tvome daru!...“ On posmatraše Milorada dubokijem pogledom koji može da pročita i najskriveniju misao, osjećaje da su mu riječi valano radile i tada upotrijebi zgodnu priliku pa reče: — „Gle!... ja sam zaboravio duvan!... da nemaš ti slučajno?“

Milorad bješe opijen i zanesen. Ove su riječi više plaćale srcu punom sujete nego novac... i on pride spremi, izvadi snopić specijaliteta.

— „Ovo je tebi za trud!“ — i dade mu.

— „Hvala, Milorade! Pa kad misliš da pjesme štampaš? Ja mislim da je već vrijeme.“

— „Kroz desetak dana daću ih u štampu, jer dotle mislim da ću biti gotov i sa svojijem drugijem radom.“

— „Dakle još nešto imaš?“

— „Da, sad radim na jednoj pjesmi, zvaće se „Mutni oblaci“ — to će biti nešto valano da ćete se diviti!“

— „Ja bih te molio....“

— „Sad ne mogu... kad bude gotovo onda ćeš čitati; a poslije toga imam još jedan posao da svršim.“

— „Dakle još nešto?“ — prekide ga pun lukave radoznalosti.

— „Ne to što ti misliš, nešto sasvijem drugo. Naumio sam da se okanim ovog trgovačkog tvrdičluka, jer za to treba duha a ja ga nemam.“

— „Zaista, imaš pravo! novac zaglupljuje, a ti ne smiješ u tvojoj naj većoj mladenačkoj bujnosti da se predaš osjećaju lažna novca. To smo htjeli svi da ti kažemo... ali bojasmu se da te ne uvrijedimo.“

— „To ću gledati što skorije da uradim, dosadiše mi već ova plaćanja... ove mjenice... brige koje me često uzbuđivahu, pa nijesam mogao da radim.“

— „Ah, mjenice!.. zaista to su velike brige!“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



— „Da nemaš i ti?“

— „Imam ih, te još kakve! danas imam jedno plaćanje pa da poludim od muke! Novaca nemam . . . pa ne znam šta da radim.“

— „Kolika ti je mjenica?“

— „Treba mi otplate 50 dinara — ja se moram ubiti!“

— „Mani se toga! . . .“ i on pride kasi, izvadi pet banaka po deset dinara i daje mu ih. „Uzmi ovo, pa ćeš mi vratiti kad budeš imao.“

— „Ah, Milorade, ti si zaista pravi prijatelj! Ja ne znam kako ću da ti zablagodarim.“

Još je malo sjedio i to vrijeme upotrijebio za hvalu Miloradovog rada. Ovaj ga kao pijan slušaše i oči mu se blistahu onijem pogledom koji imaju tamni mjesečevi zraci; taj pogled bješe tužan — sažaleća dostojan!

Pri polasku reče mu:

— „Pa požuri se, Milorade, jer je već vrijeme da i tvoje ime zna svijet!“

On ode misleći: „Ala je ovaj zalutao! Šta li misli? Nego šta me se tiče?! ja sam izvadio trošak, a Boga mi imao muke dok sam se uzdržao od smijeha!“ a Milorad opijen slavom, zanesen sjajem triumfalne budućnosti . . . šaputaše:

„Ala sam zalutao! . . . Ja trgovac! . . . ha! ha! ha! . . .“

Tako je to išlo svakog dana, jedan je dovodio drugog, drugi trećeg . . . pa tako redom. Oni su se trudili da ga što bogatije utvrde u njegovom uvjerenju, a on ih je za sve to bogato nadarivao. Pjesama je bilo sve više . . . a u dućanu stvari sve mañe, davao ih je bud zašto da bi se što prije rastavio od tezge . . . svoje „prve pokušaje“ dao je u štampu i za to mu je trebalo novaca.

Jednoga dana bješe opijen od radosti, oči mu se sijahu kao žar, ruke mu drhtahu od silnog uzbudeña kad je vidio gotove svoje „Prve pokušaje . . .“ „Mene svijet još ne zna, niko ne će imati vjere u jednoga bakalina da može i on što lijepo da napiše, pa za to ovo moram više poklañati nego prodavati. Najzad zašto će mi novac? Književnost ne treba da stvara kapital — bar za sada ne — dok ne počnem od ñe da živim“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

I on smjesti sve svoje kńige kod sebe. Kako koji dolažaše u dućan da što kupi, on bi mu dao i svoje „Prve pokušaje.“

Jednom mu dode Marko. Na prvi pogled, koji bješe upravljen na Milorada, stade kao ukopan. Izgled njegovog lica gotovo ga zastraši. Kosa mu bješe gusta, velika i neočeššana i padaše preko tjemena, oči mutne i iz njih blistahu pogledi nalik na onu svjetlost sunčanu koja prodire kroz guste oblake. Lice mu bješe blijedo. Poguren sjedaše za svojijem stolom i pisaše.

Ovaj ga izgled uplaši i on promuća:

— „Milorade, ako Boga znaš, prestani!“

Milorad se trže iz ovog zanosa na ovaj glas, pa ugledavši Marka diže se. Tijelo mu dobi nekakav izgled koji hoće da gospodari; oči se zasijaše tmulo, pa kao da su govorele: „Vi ste ništavila!“ — Diže ponosito ruku i reče:

— „Ti me pratiš kao zao duh!“

— „Milorade, vjeruj meni, prestani! . . okani se tjih ludorija! Trgni se iz tog zanosa, jer docnije ne ćeš moći.“

— „Zar sad u početku moje slave? Zar sad kad svjetina gomilama juri k meni zbog mojijeh „Prvijeh pokušaja“?“

— „Da, sad, jer taj svijet hoće da se smije, hoće da se igra!“

— „To je zloba, to je pakost, zavist . . . a ti si huļa! . . . ostavi me! . . .“ glas mu bješe podmukao, pun neke gorčine koja se ne da opisati. S opruženom rukom, glava mu se tresijaše, a gusti pramenovi kose lepršahu se od toga pokreta. Izgledaše strašan.

„Uzalud! uzalud! . . ovaj je propao! . . .“ mućaše Marko, a srce mu pućaše od bola za izgubljenijem prijateljem.

Jednog dana Milorad ude u kavanu kod ** i na prvi pogled spazi gomilu djaka koji se tresijahu od silnog smijeha, jer im jedan čitaše jednu kńigu. Milorad pride polako i spazi svoje „Prve pokušaje“. „Zašto li se oni smiju?“ upita se on . . . ali ga prekide jedan od njih. Sumńa se pretvori u hrabrost kad taj uzviknu: „Evo Milorada! Živio Milorad! dika našijeh pjesnika!“ i na silu ga uvukoše među se. Ostali tapšahu, vikahu, kavana se prolamaše od ovog urnebesna: Živio denije! Slava Miloradu!“ a on kao opijen uživaše i odbijaše ove hvale go-

voreći: „Još nijesam toliko zaslužio!“ — I poletješe caklenice, tu se pilo, jelo i opet pilo! . . . pred zoru podoše svi pijani. Milorad je plaćao. Ne htjedoše da ga puste sama kući nego ga otpratiše. Usklicima nije bilo kraja, ulice se prolamahu, a Milorad zanesen, opijen, kad ga ostaviše, uletje u sobu i leže na krevet, pa u zanosu šaputaše: Ovo je samo početak moje slave! Kako li će dočnije biti? ha, ha, ha! Svijet će me na rukama nositi. Sutra moram dati u štampu i „mutne oblake!“ — i u negovijem mislima načini se čitav kaos, do ušiju mu dopirahu uzvici, koji ga zanošahu i stvarahu mu još zanošljivije slike, koje bjehu protkane lovorikama . . . spomenicima . . . divljenjem . . . obožavañem! On se radovaše, smijaše i taj ga zanos najzad predade snu koji će mu to isto proricati.

Kad se je sutradan probudio, prva mu misao pade na jučerašnji događaj. Opomena na sve ono juraše ga novijem uspjesima. Nih će donijeti „mutni oblaci.“ Dočepa ih sa stola i otpoče čitati

„Tamno, pusto nebo

A zvjezdice sjaju!

Pa natmurenosti nebskoj

Sjaj božiji daju!...“

„Ovo je zaista originalno! denijalno! naprijed samo! . . . slava je tu!“ I čitaše i dale svoje „Mutne oblake“: svaki stih ga opijaše i on se čudio samom sebi, otkud je mogao tako što da napiše? Najzad prekide s čitañem „Ovo ja znam, ovo sam ja napisao!.. ali svijet ne zna... on treba ovo da čita!“ — I žurnijem koracima ode štamparu.

Pun radosti pride mu i pruži novo djelo:

— „Evo „Mutni oblaci“ — kad može biti gotovo?“

Štampar ga tužno gledaše, žao mu bješe mladića, kad ga vidje u ovakvom stañu. Zaboravi i na dobit i na sve i pokuša da ga odvрати:

— „Izvinite, ali ja to ne mogu da štampam!“

— „Nem-o-ž-e-t-e! . . . oduži Milorad razrogačenijem očima, pogledi mu bjehu puni gñeva, mržñe i sumñe na ovoga čovjeka, za koga je pomislio odmah da mu zavidi. „Ne možete! . . . a zašto?“

— „Jer ne ćete moći da platite.“

— „Pa šta će da košta, zar vam nijesam prošli put sve pošteno platio?“

— „Prošli put ste platili, ali sad ne ćete moći, jer košta 10000 dinara.“

— „10000 dinara! . . . Jeste li vi poludjeli?“

— „To će vam svaki štampar kazati, niko vam ne će primiti niže.“

Ove ga riječi poraziše i on ćutaše neko vrijeme, gledajući u zid onijem pogledom koji sve gleda ali ništa ne vidi. Na jedan mah se trže, lice mu zasija radošću i reče:

— „Pa 10000 . . . sve jedno! to će svijet platiti!“

Štampar ga gledaše i mišlašče, čime da mu izbije ovo ludo uobraženje; poslednji put pokuša prijateljski:

— „Znate šta? Kroz mjesec dana dodite, tada ću vam primiti i štampati, ne ću vam tada ništa tražiti, ali sad je nemoguće, to vam govori prijatelj . . . vjerujte mi! Sada idite pravo kući, a pustite svijet neka uživa u vašijem prvijem pokušajima, a vi ostavite vaš mozak na miru, nemojte ništa raditi i kroz mjesec dana vidjećete kakve će sile biti u vašijem riječima i u vašijem mislima; tek će vas tada svijet obožavati — ali zato morate da se odmorite, da se priberete: — ta ni najveći pjesnici nijesu stekli slavu od jedanput. Poslušajte me pa idite pravo kući, nemojte ići kod drugog štampara jer će vam to isto kazati.“

Milorad slušaše ove riječi i učini mu se da je zaista sve tako. Treba i on i svijet da se odmori. Ne treba svu slavu u jedan put uživati, treba je postepeno stizati i u toj slasti uživati.

Dade riječ štamparu i ode. Ali u putu misli mu dobiše drugi pravac.

— „Ne, ovo je nemoguće! To nije tako kao što on kaže! Svi štampari ne će da prime moj rad. To je kletu spletkarenje, to je zavist i zloba uradila! Oni su potplaćeni od drugih pjesnika, da ih moja slava ne poklopi! To je podlo, to je gadno od njih! to nijesu pjesnici! Oni ne umiju plemenito, pjesnički da osjećaju! Ali šta da se radi? Ja moram štampati svoje „mutne oblake“ — i najedared sinu mu nova misao koja ga ohrabri: „ha, znam, predaću knjižaru; to i drugi rade“. I brzim

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

koracima, kao da ga bješe strah od vremena da ga ne prestigne, ili se bojaše da i knjižare ne potplate... jurio je ulicom.

Svijet ga čudnovato gledaše i smijaše se a neki su šaputali: „To je čuveni Milorad!“ a on slušajući te riječi još se više hrabrio i hitao cilju.

Najzad stiže i uđe u knjižaru, i kako uđe on pristupi stolu, ostavi na njemu svoj rad, pa se okrene knjižaru koji ga čudnovato gledaše i reče:

— „Dobar dan!.. Ja sam Milorad!.. Evo vam „Mutni oblaci“!

Knjižar ga gledaše, nijemo, zabezeknuto i jedva progovori od silna čuda:

— „Šta hoćete vi?“

— „Kako šta hoću? Je l' vam kažem da sam ja Milorad! dovoljno je to pa da znate šta hoću!“

— „Da, spomiñem se vašeg imena, znam šta hoćete, pričekajte časom, ja ću sad doći“. — I ode iz dućana, nade jednog žandara i reče mu:

— „Idi brže, nadi jednog doktora i dovedi kola.. ja ću platiti sve“. — Pa se vrati natrag i zateče Milorada za stolom da čita svoje „mutne oblake“. On bješe zanesen i uduben u mislima, te ga ne htje prekidati. Čitali su neko vrijeme, dok se Milorad ne trže iz tog zanosa i reče:

— „Šta mislite, ja bih htio da se ovo odmah štampa — a vi?“

— „Tako i ja mislim — odgovori knjižar — sad sam poslao po moga štampara, koji će vas odvesti u štampariju, da vi sami nadgledate svoj rad.“

Milorada ovo umiri i mišlaše „ovaj nije potplaćen“ — pa s nestrpljenjem iščekivaše dolazak štamparev. U to dođe lekar, knjižar mu pristupi živo i šapnu:

— „Prekažite se kao štampar, to je jedini lijek, u putu ćete sve od nega doznati... ha, evo kolà!.. Izvolite, g. Milorade!...“

On pogleda. Dakle to je sve za nega, ne mogne da vjeruje svojijem očima, ali kad ga knjižar uhvati ispod ruke i povede kolima, postade uvjeren i pode ponosito, pa ulazeći u kola reče im:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— „Ja vam blagodarim! Tolika počast, tolika slava!
Ude i lekar i kola pojuriše — ludnici!

Kroz otvoren prozor vidjela se jedna ruka gdje maše še-
šišrom i čuo se promukao, potmuo glas, kao da iz pakla dolazi:

— Ja vam blagodarim! Tolika počast, tolika slava! Marko,
ja nijesam pogriješio, ovo je moj pravi put!... ha!... ha!...
ha!... i ovaj bjesomučni smijeh razlijegao se ulicama, a svje-
tina gledaše neki sa sažaleñem, a neki se i dalje smijahu...

Nik. T. Janković.



Невјерничин уздах.

[балада]

Познаш ли ме, Даниславо? Па и ја ћу тамо поћи,
Сјећаш ли се још и сада? Да потражим срећу бољу,
Знаш ли, кад си чедо плаво Али отуд не ћу доћи,
Сред Јелеча била града? На бојном ћу остат' пољу.

Да ли памтиш оно вече, Ево штита — грудобрана,
У дворима кнез-Прељуба, Ја га бацам, дивна селе,
Кад стидљиво мени рече, Јер је бранич од свих рана
Да ћеш бити моја љуба? И од мача и стријеле.

Свег' се сјећам, млад ратниче, Не ћу чуват' жића свога,
Као да је било сада, Кад га немам чуват' коме,
Али то су за ме приче, Кад је сунце срца мога
То је било само тада. Засијало сад другоме.

О дјевојко Даниславо, О дјевојко Даниславо,
Зар је таква љубав твоја? Ја ћу данас погинути.
Вјеруј, дјево, чедо плаво, Вјеруј, дјево, чедо плаво,
Није таква љубав моја! Више не ћеш за ме чути!

Али слушај мало само, Свршио се бој крвави,
Како негдје мачи звече, Са бојишта уздах плочи,
Слушај како брда тамо, А на доглед Данислави
Од убојних труба јече! Већ пролазе витезови...

То Годомир жуџан славни И посљедњи витез мину...
Са душманом бојак бије! Њега не би још ни тада.
Многoга ће вео гавни Тад се уздах један виноу:
У том боју да прекрије. »Тужни Бране« — рече млада.

А далеко изнад гора
При гашењу бјелог дана
Кружио је без умора
Са грактањем рој гаврана...

Мосгар

Душан-Тамница-Хумски.

Prvi snijeg.

— Guy de Maupassant —

Pored plave vode pruža se šetalište Kroazet; Tamo desno, daleko, Eterel se spušta u more. Njegovi oštri, mnogi i čudnovati vrhovi presijecaju vidik.

Lijevo su ostrva Sv. Margarite i Sv. Onora, pokrivena jelovom šumom.

Duž široka zaleva i na planinama oko Kane načičkane su bijele kuće, koje kao da se odmaraju na suncu. Iz daleka se mogu vidjeti bijele kuće, rasijane odozgo do dole po bregovima, te u onome mrkome zelenilu liče na bijele tačke.

Iz onijeh kuća kraj obale izlazi se pravo na šetalište koje mirni talasi zapluskuju. Lijepo je i blago. Mlak zimni dan, jedva nešto svjež. Preko vrtovskih zidova vide se zlatni plodovi naranača i limunova. Po širokome putu hode gospode, za njima trče djeca goneći pred sobom obruče, ili se šetaju gospoda razgovarajući se sa gospodama.

*
* *

Jedna mlada žena sad izade iz svoje male i lijepe kuće. Na vratima, koja su na samoj Kroazeti, zastade za trenutak i pogleda šetače, nasmiješi se i pode, sva slomljena, jednoj klupi na obali. Onijeh dvadeset koraka bjehu je zamorili te zaduhana sjede na klupu. Na licu joj bijaše mrtvačko blijedilo. Kašle i prinosi ustima svoje prozračne prste, da bi tobož zaustavila potrese koji je zamaraju.

Ona gleda u vedro nebo, sunce i laste, čudne vrhove Eterela, i, pred sobom, ono plavo, mirno i lijepo more.

Nasmiješi se i prošapće:

— O! kako sam srećna!

Ona zna da će umrijeti, da proleća ne će dočekati, da će do godine ovuda hoditi isti ljudi koji pored nje sad prolaze, da će doći sa svojom ojačalom djecom, s nadom u sreću na bolji i zadovoljniji život, da će u dnu hrastova mrtvačkog sanduka istrunuti nešto mršavo tijelo i od nje ostati samo kosti u svilenoj haljini, koju je sebi mjesto pokrova izabrala.

Ńe ne ée više biti. Ostali ée svijet živjeti. Ona ga više nikada, nikada ne ée vidjeti. Nasmiješi se, pa onda, koliko joj dopuštaju bôna pluća, povuče u se onaj mirisavi zrak . . .

Pa onda se sjeti prošlosti.

*
**

Sjeća se dosta. Evo četiri godine kako su je udali za nekakva plemića iz Normandije. Krupan i kosmat čovjek, rumena lica, širokijeh pleća, kratke pameti, vesele naravi.

Uzeli su se iz računa, kakvoga ona ne zna. I ošlo joj je da reče „ne ću“. Kazala je „hoću“ klimnuvši glavom, da ne bi nalutila svoje roditelje. Pariskiña je bila, vesela i želna života.

Muž ju je odveo u svoj dvorac, u Normandiju. To bijaše prostrana kamena zgrada okružena starom šumom. Pred dvorom dizale su se visoke jele. Desno kroz proplanak pukla ravnicica. Pored brane vodio je omañi put do glavnoga druma.

Svega se sjeća: svoga dolaska, prvoga dana u dvorecu a zatijem samačkoga života.

Kad je sišla s kola i sagledala bijele dvore rekla je u šalji:

— Nijesu veseli!

Muž joj se nasmija i odgovori:

— The! navikne se čovjek. Vidjećeš. Meni nikada nije ovdje bilo dosadno.

Taj dan je prošao neosjetno, jer se nije odvajala iz muževleva zagrlaja. Tako je bilo i sutra, pa i prekösutra, tako prode cijela nedjelja.

Zatim je uređivala kuću. To je trajalo mjesec dana. Dani su prolazili u sitnijem poslovima. Tada je saznala vrijednost i važnost običnijeh stvari. Saznala je da se jaja prodaju po nekoliko para skuplje ili jevtinije prema doba godine.

Bilo je leto. Išla je da vidi žetvu. Toplo sunce zagrijevalo je ņeno srce.

Dode jesen. Muž je volio lov. Svako jutro izlazio je sa Medorom i Mirzom. Ona je sjedjela sama kod kuće, a nije mnogo žalila što Anri nije bio pored ņe. Voljela ga je, ali je mogla i bez ņega. Kad se vratio iz lova, ona je milovala pse. Ona ih je brižljivo ņegovala kao mati djecu, milovala ih je, tepala im, na um joj ne dođe da tepa svome mužu.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

On joj je pričao jedno i isto o svome lovu. Kazivao je mjesta gdje je našao jarebice čudio se da nije istjerao zeca iz djeteline Žozefa Letandija ili se lutio na g. Lešapelija iz Havra koji je išao ivicom njegove zemlje i obarao divlač, koju je krenuo on, Anri de Parvil.

Ona je odgovarala, misleći na nešto drugo:

— Jeste, doista, to nije lijepo.

Dode zima, i to normanska zima, hladna i kišovita. Danima se kiša lomila o crijep kutnoga krova koji se kao sječivo dizaše nebu. Putevi su ličili na blatave rijeke, a polja na prave kaļuge; ni otkuda drugoga šuma do udara kišnijeh kaplica; gdje kad bi se vidjelo jato gavranova kako se kako crn oblak spusti na zemlju pa onda odleti dale.

Okolo četiri sahata, čitava vojska raznolike pernate živine uz dreku poleti na velike bukve. Čitav sahat traje ljetaće s vrha na vrh, svadaće, kakotaće i crno micaće kroz mrke grane.

Svako veče gledala je taj prizor i srce joj se stezalo od one tužne sjete, koja se polako spuštala na pustu zemlju.

Zatijem je zvonila da donesu svjetiljku, pa bi se približila vatri. Naramke drva bacala je u vatru, ali nikad ne mogade zagrijati one prostrane i vlažne odaje. I preko cijeloga dana nije se mogla zagrijati ni o jelu ni u odajama. Činilo joj se da joj se krv sledila. Muž se vraćao pak za večeru; on je lovio ili se zanimao polskijem radovima, sijaćem, oraćem.

Dolazio je radoštan i kaļav.

— Da rdava vremena! govorio bi trļajući ruke.

Ili:

— Dobro je kraj vatre!

Ili je pitao:

— Šta ima novo? Jesmo li zadovoljni?

Bio je srećan, zdrav, zadovoljan, nemu je bio dovoljan prost, tih i nepomućen život.

Kad dode decembar mjesec i padoše prvi snijegovi, noj bijaše ona hladnoća u dvorima toliko dosadila, da jednoga večera reče svome mužu:

— Slušaj, Anri, trebalo bi uvesti ovdje grijaće toplijem vazduhom; ovo stijeće bi se isušilo. Eto po cijeli dan ne mogu da se zgrijem.

Ńemu se činaše to tako čudnovato, da bi prije razumio da mu je predložila da pse hrane iz tañira. Kad se povrati od čuđena pršte u smije .

— Grijañe toplijem vazduhom ovdje! Ovdje to! Hahaha! dobar vic!

Ona je navalivala:

— Uvjeravam te, prijatelju, da se čovjek ovdje mrzne: ti to i ne osjećaš jer se neprestano krećeš, ali ovdje je ledeno.

— Šta mari! odgovarao je on, navikne čovjek, ojača. Bićeš zdravija. Nijesmo mi Parižani te da se samo čvarimo. Pa onda, za čas će i proleće doći.

*
* *

Početkom mjesesa januara nesrećnijem slučajem izgubi i oca i majku. Došla je u Pariz na sahranu. Pola godine samo je tugovala i plakala.

O blagijem danima letnijem živahnu malo do jeseni.

A kad nastadoše ponovo hladni dani, ona tada prvi put zagleda pravo u oči svojoj budućnosti. Šta da radi? Ništa. Šta se može dogoditi? Ništa za nu. Šta ima da očekuje, čemu da se nada i srce zagrije? Ničemu. Liječnik jedan rekao joj je da ne će nikada imati djece.

Zima te godine bijaše jača i vlažnija nego prošle godine. Zbog toga joj je bilo gore nego li prošle godine. Hladne ruke grijala je na plamenu, jaki plamenovi palili su lice; ali ipak je studeni vjetar klizio niz nena pleća, pirio kroz hałine. Drhtala je od glave do pete. Činilo se kao da su u odajama neniem vjetrovi naročito duvali da noj dosade. Na nih je svaki čas nailazila; čas su joj u lice duvali, čas na ruke; a čas bi se do bijela vrata prokrao njihov ledeni i perfidni dah.

Ona je ponovo govorila mužu o grijañu kuće toplijem vazduhom; muž ju je saslušao kao da mu je tražila da skine mjesec. Namjestiti u svojem dvoru sprave za takovo grijañe činilo mu se isto tako nemogućno kao i pronalazak kamena mudrosti.

Jednoga dana donese joj iz Ruana, kamo je išao poslom, jednu lijepu grijanicu; mislio je da će to biti dovoljno da joj u budućnosti ne bude zima.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



Krajem mjeseca decembra ona je vidjela da više ne može ovako živjeti, pa ga plašljivo zapita jedno veče o večeri:

— Kako bi bilo da odemo za nedjelju dvije u Pariz, dokle proleće ne dode?

Anri je jedva došao k sebi.

— U Pariz! u Pariz! A šta ćemo tamo! Ovdje je tako dobro. Šta ti to sad pada na pamet!

— Pa, promuća ona, malo bismo se rasonodili.

— Pa šta bi ti htjela da te rasonodi? Pozorište, vesela, zabave! Pa znala si da toga ovdje nema!

Pred ovijem prijekorom ona je začutala. Bila je blaga i plašliva, bez voľe i roptańa.

U mjesecu januaru zima udvoji. Snijeg pokri zemľu.

Jednoga večera, gledajući kako se jato gavranova vije oko vrhova visokijeh bukava, grunuše joj suze na oči.

U taj mah ude i njen muž te je zapita:

— Šta ti je?

On je bio srećan, sasvijem srećan; za drugijem životom nije žudio. Rodio se i rastao u ovoj tužnoj zemľi, pa mu je za to tu bilo dobre

Nije mogao razumjeti da se mogu želeti događaji, da se može žudjeti za promjenljivijem radostima; nije on razumijevao da neka čelad ne mogu provesti čitavu godinu dana u istome mjestu; on nije znao da proleće, leto, jesen i zima za mnoga lica znače naročite radosti u naročitim mjestima.

Nije mogla da mu odgovori, i brzo je otirala rupcem suze. Jedva je promućala:

— Ja sam... ja... ja sam rastužena... dosadno mi je...

Strah je uhvati od tih riječi, pa da se popravi dodade brzo:

— A... ja sam... hladno mi je.

On se lutnu:

— Aha! tu smo, ti uvijek misliš na ono grijańe. Pa ti nijesi, otkako si ovdje, ni kijavieu dobila.

*
**

Došla je i noć. Ušla je u svoju sobu. Legla je. I u posteli joj bijaše hladno.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



— I tako će neprestano, svagda trajati, do smrti.

Kako je njen muž, mislila je, mogao reći:

„Pa ti nijesi, otkako si ovdje, ni kijavicu imala“.

Trebalo je da se razboli, da kašle, pa tek onda da razumije da je bolesna.

I to je uvrijedi, i to mnogo uvrijedi.

Trebalo je da kašle. I onda će se smilovati. E pa lijepo, kašlaće; čuće on to; pozvaće lekara; vidjeće...

Pa onda bosonoga i lako obučena ustade i dođe na ovu misao:

— Mora se ovdje uvesti grijaće toplijem vazduhom. Ja ću toliko kašlati da će, najzad, morati da uvede to u kuću.

Pa onda sjede gotovo naga na stolicu. Tu je čekala jedan sahat, dva sahata. Drhtala je, ali kijavica ne dođe. Onda se riješi na nešto veliko.

Polako izade iz svoje sobe, siđe niz stepenice, i otvori vrata od vrta.

Zemlja je pod snijegom izgledala mrtva. Zavuče naglo svoju bosu nogu u ledeni snijeg, hladnoća je ujede za srce, ali ona metnu i drugu u snijeg i stade silaziti niz stepenice.

Pa onda pođe preko premrzle trave.

— Otići ću do borova.

Išla je polako, svaki korak je u srce taknuo.

Rukom je dodirнула prvi bor da bi se uvjerila e je svoju dužnost do kraja ispunila, i onda se vratila. U dva maha je podmrkla, toliko se bijaše rashladila. Prije nego je ušla sjede u snijeg i natrla nime svoje grudi.

Ušla je i legla u postelju. Poslije jednoga sahata noj se činilo da joj u grlu mile mravi, pa onda i u cijelome tijelu. Zaspala je i spavala.

Sutradan je kašlala i nije se dizala.

Dobila je zapaleće pluća. Bunčala je i u bunčauu tražila je grijaće toplijem vazduhom. Liječnik je tražio da se odmah uvede takovo grijaće. Anri je popustio, ali mu nije bilo pravo.

*
* *

Nije mogla ozdraviti. Pluća su bila načeta te zadavahu mnogo brige liječniku.



— Ako ostane ovdje, rekao je liječnik, zimu neće dočekati. Poslali su je na jug.

Došla je u Kanu, vidjela je toplo sunce, poznala plavo more i nadisala se mirisava narančina dah.

Zatijem se opet vratila na sjever u proleće.

Ali sad je živjela u strahu da ozdravi, bojala se dugih normandijskih zima; pa, čim bi joj malo bolje bilo, otvarala bi prozore misleći na blage i lijepe obale sredozemnoga mora.

Sad će umrijeti, ona to zna. Srećna je.

Raširi neke novine pariške i nade ovo: „Prvi snijeg u Parizu“.

Uzdrhta, pa se nasmiješi. Pogleda na Eterel kako se rumeni od sunca na zahodu, pa na prostrano plavo nebo, na široko plavo more i ustane.

Pa onda ude polako kašucajući u kuću, hladno joj je bilo, zadržala se više nego što treba na poļu.

Na stolu je našla pismo svoga muža. Smiješeći se otvori ga i pročita ovo:

„Draga moja,

„Nadam se da si dobro i da ne žališ mnogo za našu Normandiju. Evo nekoliko dana gdje su stigli jaki mrazovi, snijeg je na pragu. Ja volim to vrijeme pa ćeš pojmiti zašto ne ću ni da dirnem u ono tvoje prokleta grijanje toplijem vazduhom...“

Prestala je čitati, blažena što je uvela u kuću grijanje toplijem vazduhom. Nena desna ruka, u kojoj bijaše kńiga, klonu na kolena, a lijevu ruku prinese ustima, da nome tobož zaustavi kašal koji joj je grudi razdirao.



Epigram.

Neki se je gospar začudio
Što sam jeja¹⁾ na placi²⁾ kupio...

I bitkavei kad jeja gledaju,
Zal'jeću se i strašno bitkaju.

Žarko.

¹⁾ Strix passerina.

²⁾ Poľana u Dubrovniku.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Приче Антуна Дебјађија.

Онај, који је доста путовао, тај вам зна доста и о своме доживљају причати. Ви, који се код куће бавите, радознали сте, да за свашта чујете, да вам ко макар о чему прича — па сте салетјели и мене — вели Дебјађи својијем пријатељима. И отпоче:

Назад неколико година радио сам у Стону. Тада сам био бећар, а становао сам у кући код Марковића. У њега бијаше слуга, по имену Тиме. Ја сам се с њим добро слагао. Млад ја, а млад он. Хоћемо ли па сијело? — Хоћемо. Хоћемо ли па какву забаву? — Хоћемо. Је ли вече, куд год он, туд и ја. Момци к'о момци. Чешће пута, кад би се са сијела вратили, спавали би заједно, кад год у мојој а кад год у његовој соби, на једноме кревету.

Један пут позовну ме неки господин..., звао се је Блаж. Одосмо у Кубаш, да му нешто око кућа помамуриш. У Кубашу сам радио дан, и исто вече вратих се у Стон. Дошао сам касно, па одох у кафану.

Кад сам из Стона у Кубаш пошао, иза мене остао је здрав Тиме. Кад сам из Кубаша дошао, у кафани сам се забавио до нека доба ноћи. Кад дођох кући, врата моје собе бијашу забрављена. Стид ме је било укућане будити, те одох до Тимине собе. Повирих кроз кључаницу, у соби се свијетли, гори лукијерна.¹⁾ Отворих врата. Један фитиљ у лукијерни гори, па асталу стоји боца вина, а Тиме на кревету лежи — ја мишљах да спава. Помислих: овдје је вечерас била festa (веселе), док је боца с вином на асталу, баш је за ме и намијењена. Попих вино, полако се свукох и легах на кревет крај Тиме, да га не пробудим.

Ту вече био сам мало наквашен, те сам заспао одмах к'о заклан. Тако сам спавао 2-3 сата, кад кроз сан чујем некакав разговор у истој соби. Зачудих се, шта је то понас. Открих покривач и подигох главу, да видим ко је. Чељад се престравеше, стадоше врискати, поскакаше на поге, неки

¹⁾ Лукијерна је лампа са три фитиља (свијећњака) и у њој гори уље (запти).



шмигнуше кроз врата. Читава граја. Криве се: »живје, оживје!«

»Шта је, Бог е вама! Шта вам је ноћас?« — вичем ја. Они дођоше себи. Питају ме: »Одакле ти код Тиме у кревету?«

Ја им стадох причати, како сам дошао касно, па нијесам хтио да будим чељад, а пошто врата од Тимине собе не бијаху забрављена, дошао сам у његову собу и лег'о крај њега.

»Каква Тиме, он је умро вечерас« — повикаше и стадоше се смијати.

Тако сам уз мртваца стражарио спавајући два-три сата. А да сам знао да је мртав, е, не би' — вала — уза њ лег'о, па да би се посветио.

И с'ам сам се смијао томе случају, али ми се је Тимина смрт неколико дана врзла по памети.

Сад да вам причам другу причу:

И то је давно било. Још кад се је правила штрика (железнички пут) кроз Галицију. И ја сам мислио, да ћу тамо шићарити, кренух се на пут, па преко Угарске у Галицију.

Дошавши тамо, не знам њихова језика. Ја Талијанац а њих највише Румуна и Русина. Као зидар нијесам могао наћи посла а паре потрошио. Шта ћу сад? — отуд море а одовуд горе; глад очију нема. Почех аргатовати. Радио сам 3-4 дана. Ноћивао сам у једној бараци с осталим аргатима. Дође субота, тај дан узесмо зарађени новац. Ја е парама па у биртију. Ту затекох друштво весело. Пије се и пјева. Упознадох се с једнијем Талијаном, па части ја њега и он мене, потрошисмо паре. Ту смо се здоговорили, да идемо у друго мјесто тражити бољега посла. Што рекосмо то и учинисмо, те исте ноћи кренусмо на пут. Мислио сам, у друга ми има пара а и он је био у нади, да има у мене. Цијели смо дан све преко села путовали, јели нијесмо ништа, били смо гладни к'о вукови. Пред вече стигосмо једној биртији. Уљегосмо, да се поткријепимо. И ту бијаше силесија радника, пију, пјевају, играју, а и шта не раде! К'о пусти бећари а сви од зла оца а од горе мајке. Ја питам друга: Хоћемо ли што попит', па да онда вечерамо? — Он пристаје, драге воље. — Питам га: Има ли пара? — а кад ми каза, да нема по само четири новчића, к'о да ме пушком уби.



— Шта ћемо сад? — велим му ја; ни у мене нема но само 16 новчића!? — Он се озловољи. И тако се за асталом скаменисмо.

Један из друштва понуди нас, да што попијемо.

Јадно ти пиће, ја не могу гладан пити, а пара се нема — велим му ја.

Он оде, док ето ти га гдје носи и меса и хљеба и вина. Боже помози! Ту се наједосмо и понаписмо. Нека су доба ноћи. Друштво пјано, опако пјани почеше се заваљивати. Почеше ркати. Легосмо и ми.

У јутру, зором дођоше по двојицу кола. Један сједе и поче другога дозивати. Он се смео око келнерице, а бијаше зором ухватио мачка за реп (понапит). Друг га дозива, он му се одазива, виче: »Причекај, сад' ћу, ето ме!« — Ономе другу дојади чекање. Кола пођоше.

Ја и друг ми за оно 20 новчића куписмо хљеба и пођосмо за колима. Док ето и онога, све трчи да сустигне кола. Престиже нас. Видимо, у трчању посрнуо је неколико пута на цесту у прах. Сустиже кола и сједе; ошинуше коње, одоше. Идемо ми путем, кад на цести, на једноме мјесту гдје је посрнуо испао му такулин. Смотрих га, притекох к њему. Ха, Боже помози! Ево пара, завиках другу. Отворих га, кад у њему 62 форинта. Е, сад можемо с миром путовати док нађемо посла. Весели смо што смо новце нашли, а страх нас је да их се не сјете, па да не пођу у потјеру, јербо другижих путника на путу не бијаше. Окренусмо другижем путем и дођосмо у једну варош.

У путу обућу смо подерали, те куписмо двоје чизме. Ту смо били беспослени два-три дана, а послвије нађосмо посла у бџници. Ту смо направили једну кућу а кад свршисмо, директор бџнице препоручи нас шефу жељезничке станице.

Један пут дочуо сам био, како један мој земљак болује у бџници те да је на умору. Одох да га обидем. Познати га нијесам могао. У очи Богојављења он умрије — а пошто становништво те вароши, па и гробари бијаху већином православне вјероисповиједи, а Богојављење је велик празник, гробари тога дана у бџницу не повирине. Они мртваце нијесу копали, већ би их однијели и бацили у једну јаму. Имао сам



пара, те жељах лијепо укупати и опојати свога земљака. Директор ми је то одобрио. Здоговорих се с другом, да покојнику направимо мртвачки сандук. С нама је радио и један мјештанин, а његов брат и јест свештеник у томе мјесту. Здоговорисмо се сва тројица, одосмо свештенику и замолисмо га, да нашега земљака укупамо у какво гробље и да му учинимо спровод. Свештеник на то радо пристаде. Каже: »Из мјеста до народног гробља има око 3 сата. Погодите каква кола, па ћемо му спровод учинити и сахранити!«

Како рекосмо тако и учинисмо. Ја и друг одосмо у радионицу. Препиласмо даске и склописмо сандук. Немамо чавала. Шта ћемо сад! Задјељасмо дрвене клинце и њима сандук приковасмо.

Мртваца смо метнули у кола а и ми с попом посиједали, и упутисмо се гробљу. Тамо су крајем цесте све села, једно близу другога, а у свакоме селу и механа. Уз пут често смо се свраћали у механе, прилично се дођерали, и мрак нас на путу затече. Дођосмо у гробље. Гроб бијаше ископан. Сидосмо с кола и пођосмо да спустимо сандук. Поп чита онако без књиге. Јест! Кад тамо!? — У колима нема мртваца. Путем су кола трусала, мртвац се је у сандуку љуљао, дрвени клинци су попуштали, мртвац је из сандука испао и пао на цесту.

Шта ћемо сад? Све је готово, и поп чита, а мртваца нема. Хајдемо да га тражимо! Хајде де! Вратисмо се.

Путем смо се смијали и разговарали. Бијаху нас тројица. Сваки један другом причасмо, а један у другога гледасмо. Тако разговарајући прођосмо мртваца. Путовали смо читав сат. Нема га. Вратисмо се љутити. Сваки се је осмурио, забринуте гледамо преда се. Један иде једнијем, а други другијем крајем цесте, а ја по средини. Кад бијасмо на домак гробља, мој друг завика: »Ево га, ево!«

Тамо крајем цесте ископане су јаруге, јербо је мјесто блатно. Тијех дана киша је падала, те јаруге бијаху пуне воде. Он, како је из кола испао, преселендао се је у јаругу, само му је из ње једна нога трколила, ослањајући се на цесту, те изгледаше као колобран.



Шта ћемо сад? — Да га вучемо — грехота је: а да га носимо — немамо на чему. Машући шакама вратисмо се у гробље и казасмо попу. Поп вели: »Нека се врати колар с вама, па га метните опет у кола!« — Тако и учинисмо. Довезосмо га и закопасмо. Око поноћи кући се повратисмо.

Сачувај вас Боже, такога спровода!

— шетар.



Legend a.

(nastavak i kraj, v. br. 18 o. g.)

Ovaj izvještaj poslanika o događajima nastalijem u *Raman*-u prepuni čašu radošću našega mladoga viteza. Lice mu se sjajaše a udovi mu se tresijahu od uzrujanosti. Zastupnik, komu on činaše ponavlati do naj mañe sitnice ove srećne događaje i koji ne shvataše nimalo koji dio je mogao u tome imati ñegov ispitivalac, bješe začuden videći ga u ovom velikom zanosu.

Jest! Tu bješe odviše sreće na jedan put, i mnogo više nego očekivaše. Nije samo on bio odriješen od zakletve smrću *Somlo*-vom, nego još ñegovi su mu dušmani podloženi, sve teškoće ukloñene, on postajaše bez prigovora kralj, velik i moguć, u stañu može bit da opet i posvoji prestole svoga oca i da kazni nametnike. Osim svega toga on imadaše svoju lijepu knegiñu, u koju se mogao pouzdati, i za koju se mogao sad gordo zaručiti otkrivši joj svoj rod, čestit da joj može donijeti na poklon prestole i kraljevstvo. Tijem se žurijaše da je posjeti, i izvještajući s malo riječi o novijem čestitijem prilikama, u kojim se nalažaše, iskazivaše svoje žele ovijem riječima:

— A sad, visoka knegiño, da znadeš ime svoga gosta i predmet svoga dobročinstva, da unideš u tajne moga minolog i sadašnjeg života, ostaje mi da te uputim u drugo što se tiče staña moga srca. To je strast goruća, koje plameni, zametnuvši se u ovijem mjestima, i razgorijevajući se iza toga neprestano,



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
zahvatili su danas sve moje biće. Dok bijah u nemiloi nuždi da ti krijem svoje ime, poticao sam u muku svoj ogañ, i ne znam jesu li tvoja pronicavost i žar moje ljubavi već ti ga činili pogoditi i naslutiti. Ele, ja te ljubim, moja čarna božice! Ja te ljubim sa svom snagom moje duše, i ne vidim drugo nego tebe. Moj je život s tobom za svagda svezan, hoćeš li me učiniti srećnijem? Moje prestole bilo bi mi mrsko bez tebe, hoćeš li mu ti biti ures i radost?

Nababa ne micaše ustima. Bješe se udubla u svoje grke misli. Čudnovata priča nezina ljubavnika i njegovo očitovanje ljubavlu razgorjeno ožalostivaše nezino jedno srce, mjesto da ga obraduje. Ah! miloga ljubavnika, komu ona bješe poklonila svoje srce, prije nego je obaznala i njegov rad i njegove osjećaje; miloga ljubavnika koji joj je zanosno otvorio svoju ljubav i žarko zapitao nezinu ruku; kojom radosti bila bi se ona sunula u njegovo krilo, da nije hila prenaprćena bremenom teškijem svoje zakletve! Kojom gordošću i ponosom ona bi bila zagrlila ovoga ljubavnika kralja, ovoga lijepoga i plemenitoga vladara govoreći mu: I ja te ljubim, i to ljubavlu jednakom tvojoj; uzmi me, jer ti pripadam odavna! učini me kralicom svijeta, jer ja već kralujem nad sreem kralvijem! Ali zakletva! prokleta zakletva, koja se bez milosrđa izdiže da prometne u očajañe i tugu toliku čestitost i sreću, kako se *Nababa* nemilo kajaše da je učinila!

Kako će se izvući? Kako će odgovoriti ovome omiljenom čovjeku koji čeka u mukama odgovor, koji opaža zabušen nezino lice da pročita slutñu, što će mu odgovoriti? Sve nemu kazati, zavesti ga da je pusti ispuniti svoj zavjet, to je baciti ga u naručje smrtno; prije izgubiti svoj život nego biti uzrokom njegove propasti, toliko kobne za sebe samu koliko za kraljevstvo što čekaše svoga kralja. Dakle prosto ga odbit s izgovorom da ga ne lubi, to je ranit ga smrtno; to je sramotno lagati, to je osuditi dva ljubavnika na konačni razvod, biva na vječnu patñu! ako to nije na naglu smrt, s teška bola. Kako će dakle? Što da mu odgovori? Bože moj! Bože moj!

Kadou, koji je čekao odgovor neopisivom požudom, gatao je zlo oklijevañe *Nababe* i ne žalost, koja, ma da se ona prekrivala, izdavaše stañe nezine duše.



— Vidim, čarna knegiño, reče on, da ti nijesi sklona da ugodiš mojim želama, i da osjećaj sažaleña još te smeta da raniš, odbijañem ponude, moje zalubleno srce. Ja sam ti neizrečeno blagodaran za to čuvstvo, s toga red je da se i na to dode. Izreci riječ i ubij ovo srce, koje život ne lubi nego da ti ga pokloni, ni krunu nego da ti ukrasi glavu, i da jedno i drugo ñemu postaje nesnosno otkad počinu dvojiti o lubavi, koju je malo prije mislio da mu je svojina.

Jadna *Nababa* ne mogaše više. Ñezino srce, koje se uviđaše u strašnjem mukama, ćaše pući od nenaravnog natega, kojim se napiraše da u sebi stegne ovaj prelom. Ona ne mogaše da govori, a ne mogaše ni da bježi; trebalo je klonuti ispred prirodne sile, tješit se suzama ili ih ugušiti: udari u plač i jecañe.

Naš vitez nije ništa razumijevao, i ne napiraše se više da razumije. Ñegova mila, ñegova božica, kako je on zvaše, jecaše i to zbog ñega! oj lubazni veliki *Brahma!* mladić se smete, izgubi svijest! Baci joj se pred noge, i izevši u svoje ñezine ruke, koje mu ona rado puštaše, stisne ih i orosi suzama, koje i on ronijaše. Zakliñaše je da se umiri, da mu oprostí što je ožalostio, obećavajući joj da ne će od ñe ništa više tražiti, ni pitati od ñe ikakva odgovora, pa baš od tuge puknuo i od strahovite neizvjesnosti. Ali ona nastavljaše svoje jecañe bez riječi; pa i on, u očajnosti bojeći se da joj ne uveća tugu, ne izgovaraše više ni riječi, i opasavši joj vrat svojijem rukama, spoji ñezinu glavu sa svojom da se bolje smiješaju suze i jecañe.

Tad *Brahma* ne mogaše da se snositi suze svoga štíćenika, te priskoći u pomoć. Treće ćelade bješe ušlo u dvornicu i razgledaše u muku ovaj ganutlivi vid. To bješe dadija mlade knegiñe, koje se čitalac ima sjećati. Kad je ugleda, *Kadou* se diže smeten i zabušen i prijatno je pozdravi. Milo odvrćajuć na pozdrav, stara gospoda izvijesti se prijaznijem načinom o uzroku velike tuge, u kojoj je zastala čarne lubovnike. Tad joj on isprića svu svoju povjest, minule nesreće i dogodaje koji su se zbili u *Raman*-u, te su učinili da ñegovo pravo pretegne za prestole i iskaza svoju radost da može napokon očitovati svoje ime svojoj dobroćinitelici, za koju on gajaše



osjećaje plemenite ljubavi, i na kraju ispriča nezinu neobjašnenu tugu, i nezino neočekivano oklijevanje u odgovoru na njegove žele, to što ga bacaše u naj više očajanje.

Stara gospoda ozbiljno razmišlaše o tome što bješe čula. Knežina, utaziivši plač, gledaše je očima žalosnijem i smjernijem, kao da je moljaše da premuči pravi razlog nezine žalosti. Ali nezina dadiła nakani se napokon da progovori unatoč nezinu muklom moljenu.

— Dopusti mi, Gospodaru, naj prije, reče ona, da ti čestitam ovu pobjedu, koja se divno javla u tvoju korist, a nada sve ovu zaštitu velikoga Boga, koji regbi da se zabavla na osobiti način tvojijem udesom. Ova zaštita, o kojoj sam uvjeren, potiče me da ti otkrijem tajnu moje drage poćerke, za koju ja ne nalazim, kako ona, da ti je potreba tajati. Znadi dakle, da ti noj udišeš strast tako jaku kako je ona što ti gojiš za nu, i ova duševna smuća koja je uništava a ne kaže ti uzrok, osnovana je u nezinoj samoj ljubavi, koja je nesrećna radi tajne, koju ti hoću da otkrijem. To je zakletva što je ona neoprezno učinila u času zaborava i neobazrivosti; ona se zaklela i bogove zasvjedočila da se neće vjenčati nego za ćovjeka koji joj donese u miraz *diadem Belkis-e*, žene Salamona, Izraelskoga kraļa. Ona dakle ne može prihvatiti ruku i sreću što joj ti nudiš nego pod tijem uvjetom, što ti ona taji od straha da te ne izgubi, ili turajuć te u očitu propast, po ne mišleņu, ovog preduzeća, ili ustupajuć ispred pogibli i odrićuć se pothvata. Ja bih bila nezina mišleña da bi se radilo o kome drugome nego o tebi; ali tvoje ćudnovate zgode, tvoje viteško sree, ćudotvorno oružje, strahovito i za same *Ćine*, što ti imaš, tvoji prijateli nevidljivog kroja, koji rekao bi da bdiju nad tvojijem danima i tvojijem poslima, i napokon zaštita *Brahme* što je vrelo sviju darova nećuvenijeh u udesu drugijeh ludi, sve to nagoni me da se nadam da u ovoj novoj pogibli, kad bi joj ti hotio poć na susret, bogovi ti spremaju novu slavu, višu od sviju i nepristupnu nikakvu umrlomu ćovjeku. Idi dakle, kneže od neba štićeni, slušaj moj savjet, i trći kamo te vodi tvoja srećna zvijezda; pospiješi da stećeš ćuveni diadem koji te ćeka od vijekova, da nim ukrasiš glavu, koja je naj dostojnija. Ućini tvoju ženu *Belkis-om*, a ti budi ne Soliman (Salamon)!



IX.

Za vrijeme prepravâ odlaska dva ljubavnika zaniješe se u' sve radosti, i okusiše sve uživanje nevine ljubavi koja ima vjeru u budućnost. Oni ostaviše Providjenstvu, koje ih je tako čudesno sastavilo, da ispuni svoje Božanstveno djelo. Ali je njihov rastanak bio težī. Nemiri se probudiše i bojazan da se ne će više vidjeti iza toga pogubna puta udvostručī grkost oproštaja, koji je tekao nekoliko časova. Oni izmijeniše tisuću ljubaca i proliše potoke suza.

Na' svrhu *Kadou* krene s velikijem brodom, s naj bolijem mrnarima i pod upravom naj vještijega vodiča. Već *El-Gézira* iščezavaše iza obzorja, i oči kneževе ne vidahu je više. Jedreñaća izmicaše kao strijela strigući prostor i približujuć, daljine. Prijatni vjetar puhaše dvadeset danā, i eto ih za malo časova samo daleko od čuvenijeh dvorova, što je cilj njihovа puta. Tad se stane more očigledno mamiti a vjetar jače dувati. Oprezno vodič spusti jedra da potisne brod naprijed na silu vesala; ali uzbuna ne jeñā. Taj prolaz morski bješe označen od brodarā kao naj pogubniji klanac, gdje su propali svi brodovi, koji su tuda drzovito srnuli. Vječno uzbuñeno bijesnijem vihrom i posijano hridima i šilastijem grebenima, more bješe tu kao strašna obrana i baš prirodna, ne dajuć primaka dvorovima ni pristupa blagu koje čuvahu.

Brod je igračka valova: mišice vozačā ne mogu više ga podržati u jednom pravcu; valovi nalik gorama napadaju ga oda svake strane i tiskaju ga prama hridima; vas napor, da se ugnu pogibli, postaje uzaludan. Očajañe je na vrhuñcu i nemila smrt javla im se već nepremašna pred očima. Od jednom će se lūpa, vika i uzbuna! voda zahvata brod i poče ga tiskati u bezdan.

Kadou-u bješe duše uprav jedne. Grižña da je poveo u smrt toliko ljudi razdiraše mu srce. Inače uspomena ñegove mile prilublaše ga životu, a misao da ona ne će mođe bit preživjeti ovu nesreću, koju je ona prouzročila, poništavaše ga strašno. A povrh toga bez straha od smrti, nije li žalosno izgubiti život, sad kad ovaj počinje da mu se smiješi? Ah kako su se bogovi igrali ñegovijem pouzdanijem i smirenijem srcem! a ona



добра gospođa, koja, da ga potisne na put posijan jazovima, uvjeravaše ga prostodušno o zaštiti *Brahme*, kako se je prevarila! a napokon ona prijateljica *Oatfa*, ona lijepa vila, koja mu je prorekla toliko čudesa, koja je obećala da će bditi nad njegovijem danima, zašto ne dode u ovaj tren da ga trgne iz čelusti smrtne?

Spominjući *Oatfu* zastane u misli: Kose! i takne rukom na strani od srea. Čarobnica bješe rekla: „U svaki tren nepogode ili pogibli nastajne ti ćeš izgorjeti jednu od ovijeh kosâ i ja ću ti se objaviti da te pomožem“. Sve dakle nije izgubleno; nada niče u duši kraljevića. Izvaditi kose iz nedara i uzeti jednu, pa je sagorjeti, to bješe sve jedan tren; ali *Oatfa* ne pomala

Brod toñaše očigledno. Već ga valovi prekrivaju, brodari u vodi do kolena u velikom su očajanju: trče, skaču, peñu se na jedrila da ubjegnju općemu potopu, viču, proklinju, čine zavjete, pune vazduh svojijem lelecima!

Kadou ne videći da iko dolazi da ga spase, gubi svaku nadu i smireno čeka vječni sanak. Već ga je voda prekrila, ne vidi mu se nego glava i ruke, koje bi rekao da još hoće boriti se za život; bijesan val ga zahvati i odmetne daleko od broda; on guta grku vodu i zatvara oči za svagda svjetlosti dañoj, kad dvije tice basnovito velike pojavljuju se strigući vazduh, padaju na nesrećnika brze kao muña i otimlju ga iz nezasiťnog žvala Neptuna, koji u taj čas dokončavaše proždirañe broda i brodarâ.

Kraljević bješe izgubio svijest. *Oatfa* i *Mourgan* — je li mi potreba kazat da su to baš bili oni — dršćuć od užasa da su banuli prekasno, položiše ga na krov Salamonovijeh dvorova da ga povrate. On se brzo osvijesti i dva ljubovnika odahoše.

— Što ovdje tražiš, brate, reče *Oatfa*? Ovo su mjesta pogibli i smrti.

— Diadem *Belkis*-in, odgovori mladić.

— U to ćeš uložiti svoj i naš život!

— Meni je to o glavu, pa baš i poginuo!

— Pošto si tako pregnuo, obidi, a evo nas na pomoć. —

Stvar je bila puno lakša nego su se nadali. Dva *mareda* kojima Salamon bješe povjerio stražu Diademâ, želeć znati



hoće li njihov posao bit srećom ovjenčan, bjehu pitali usud o udesu ovog čuvenog blaga, i iza velikijeh žrtava primiše odgovor u ova dva stiha:

Oružan muñom kralj će te dići;

Ko mu se opre kob će ga stići!

Kad ugledaše *Kadou*-a, njegovu čudotvornu sablju u ruci, dva *gina* upознаše viteza i muñu određenu od udesa, i ne samo mu se nimalo ne opriječiše, nego se požuriše da mu izruče sebi povjereni diadem Salamonov, veseli što su svoju slobodu otkupili nakon sužanštva mnogijeh vijekova

X.

Nakon malo *Kadou* sjedaše na prestolu u *Raman*-u uz svoju ženu ovjenčanu diademom *Belkis*-inijem. Strašni kralj *ginova*, utješivši se za smrt svoje ljublene kćeri, oprostí nezínu ubíci na molbu *Oatfe*, koja na kraju postade ženom lijepoga *Mourgan*-a. U isto vrijeme bukne buna u *Mas-ou* i preda mladomu kralju i kraljevstvo njegova oca. Od tada častiti kralj nije se bojao od uroka. Imao je mnogo djece, živio je dugo u okrilu bogova, ljublen od svoje žene, cijenen i slušan od svoga naroda.

Nedjib Bey

Turski generalni konsulo u Dalmaociji.



Narodna pjesma.

Zabilježila *Lubica*.

Tekla j' voda tektelija	Al' s' ne lúbi Anđelija. —
Čuvala je Anđelija.	Tud' prohodi mlad delija:
Tud' prohodi star delija:	— Bog pomogô, Anđelija,
— Bog pomogô, Anđelija,	Teče l' voda tektelija,
Teče l' voda tektelija,	Lubi li se Anđelija? —
Lubi li se Anđelija? —	Ođgovara Anđelija:
Ođgovara Anđelija:	— Dobar došô, mlad delija,
— Hod' otóle, star delija,	Teče voda tektelija
Teče voda tektelija,	I lúbi se Anđelija.

Б и љ е ш к а.

Петар II. Петровић-Његош

у
млетачком државном архиву.

Дописом од 12. маја 1847. Ђесарски и краљевски австријски намјесник у Млецима затражи од управе млетачкога државнога архива одговор на ово питање: »Је ли се црногорски владика послужио дозволом која му је дата да прегледа документе који се односе на Далмацију и на Црну Гору? И које је исправе Владика проучио?«

Управа државнога архива, у одговор на поменути допис, спроведе австријскоме намјеснику извјештај већ 15. маја. Из тога се извјештаја види — говори г. *Armand Baschet* у свом извршном дјелу: „*Les Archives de Venise*“¹⁾ из којег ова видимо — да је црногорски Владика Петар II. започео извиђања млетачкијех исправа 2. марта поменуте године, а да их је довршио 2. маја, оставивши гласовитоме нашем Томазеу бригу да среди његове преписе и да настави извиђања према владичинијем инструкцијама. Пјесник је »Горског Вијенца« према томе извјештају сабрао и исписао: 1. Извјештаје млетачкијех провидитура у Котору из XVII. и XVIII. вијека; 2. дипломе о племству којијем је млетачка Република надарила многе Бокеље; 3. Трговачке уговоре и многе друге исправе које се односе на црногорску повијест.

Ови досада у нас непознати подаци згодно попуњују владичин предговор своме »Шћепану Маломе«, написан у Трсту на Спасов дан год. 1850., из којег смо већ од прије знали за његове радње у ономе јединственом и управо гигантскоме државном архиву „*Ai Frari*“, коме једва да има равна на свијету.

Владика је написао »Шћепана Малог« саме год. 1847., дакле мало мјесеца послје свог боравка у Млецима, још под свјежом импресијом млетачкијех успомена о ономе чудном и занимљивоме пустолову. Али гдје се налази тај велики мате-

¹⁾ Paris, Plon, 1870. стр. 49—50.

ријал сабран од Владике Рада и Томазеа? У дворском Архиву на Цетињу или се негдје без трага заметнуо? То би било важно знати. Па ако постоје још та »Monumenta« на Цетињу, жељети би било да их један од наших историчара прегледа, среди и употреби, како би се нови прилози нашли црногорској и приморској повијести тако још слабо обрађеној, а пуној занимљивијех и неријешенијех проблема.

Л. В.



Књижевни prikazi.

Примили смо књигу: „*Iz dekadence*“, album slikâ od Podnopskog. Splet, Splitska društvena štamparija (G. Laghi) 1903. Књига је штампана на 47 страница.

Овој смо се књизи јако обрадовали, јер ето нам онет с пером у руци нашег земљака, који је још као ђак гимназијски много обећавао на књижевном пољу. Још су нам у памети његове лепе приповијетке из бокељског живота, па нам је врло мило, да се онет посла латио.

Не можемо на ино, а да у кратко не прикажемо нашим читаоцима ово ново дјело даровитог нашег писца.

Да је Бока осиромашила главни је узрок пропаст једрењача, које замијенише парне лађе, ал' осим тога има и другијех узрока нашег економног посртања, од којих један и то за махан износи нам писац у својим сликама „*Iz dekadence*“. Ево нас на ствар.

Конте Нико богат је човјек, богат у повцу, кућама и земљама. Троши у лудо, управ расипље новац, а гледа много до своје титуле »конте«, Услијед развратног и раскошног живота, новца нестаје, земље се продају, а куће удужују. Напокон присиљен је склонити се у стари напуштени и наквечени свој дворац. Помоћу своје тетке Њезе жени се за Марицу, коју у младости бјеше заволио, али је у богатству презрео, поред развратног живота туђијех женâ. Рађа му се син Ило, који му умире у најљепшем цвијету младости, узевши сам себи живот. Има и другог сина Крста. У вељој невољи помаже

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

га стриц му у Млецима конте Крсто, иза чигове смрти троши узалуд на парничење, због по њ слабе стричеве оставштине и тијем се све то дубље уваљује у дуг. Спада на најтање гране, те продаје даске и греде из некад своје, а касније дугом притиснуте куће. Обија прагове осамљених кућа, гдје га не може нико укебати, па напokon даје се у кријумчарство, гдје ноћу излаже свој живот непогодном времену и пушци финансијалне страже. Услијед тако траљавог живота разбоље се и умре, оставивши жену и сина Крста у најљућој сиротињи. Бог се смиловао сиротој удовици и син јој Крсто постаје капетаном поморским, и тим су јој обезбијеђени задњи дани живота.

Врло је занимљив вијерни му слуга Лазар и лијепу улогу врши, ко поштени слуга.

Слике су у овом албуму живо описане, те нам се чинило, читајући их, да их очима гледамо, а и зачињене су лијеним хумором, као у ствари бабице Тере.

Из ове се књиге види, да писац врло добро познаје наше домаће околности, колико у садашњости, толико у прошлости Боке.

Књига је врло занимљива. Језик му је чист уз неке дијалектичне ријечи, протумачене од истог писца, а приповиједање му је слатко и лако, без икаквог напрезања.

Ми топло преноручујемо ову лијепу књигу нашим читаоцима, јер ће у њој наћи угодне насладе и лијепе забаве, а још ће се боље упознати са приликама у Боки, које на жалост и данас битишу.

Писцу честитамо на лијепом успјеху с преноруком, да не напусти свој лијени приповједачки дар.

„Per aspera ad astra!“

За Дубровник и околиш прима претплату Илија Л. Ђивановић, српски учитељ у Дубровнику. Цијена је књизи 1 Кр.

До нас је, да писца осоколимо на рад, јер и он, кад буде увидио, да има за кога писати, не ће баталити своје по нас златно перо.

Идемо да видимо.

Илђ



Naš prijatelj, poznati naučeniak Alfred Jensen izdao je u Stockholmu kod štamparije Ivar Haeggströms zbirčicu sonetâ pod natpisom „Sonetter fran Adria“, u kojoj između ostalih imaju dva soneta koja se tiču okolice dubrovačke. Zahvalni smo učenomu strancu što se tako često sjeća naših krajeva.

Joachim der Schmuggler zove se pripovijest, što je vrlo dobro preveo nemački g. M. Sardelić. Izvornik je srpski, poznata priča M. Cara: *Aćim Kriumčar*.

Bibliografija.

„Brastvo,“ 20. kniga Društva Svetoga Save, sveska IX i X. U Biogradu, štampano u Kraljevskoj Srpskoj Državnoj Štampariji, 1902. Cijena 3 dinara.

P. Burd: „Šta je patriotizam.“ Prevod s francuskog. Biograd, Štamparija Čede Stefanovića, 1902.

Konferencija u Matici Srpskoj o „Knigama za narod“ 11 (24) Septembra 1902. Sr. Karlovci, Srpska Manastirska Štamparija 1902.

„Ilustrovana Istorija Srpskog naroda od naj starijih vremena do kraja 19. vijeka“. Za narod i školu. Drugo umnoženo izdanje. Sa 140 slika i 1 kartom. Izdaje Kosta Mandrović u Beču. Sveska 4. i 5. Izlazi u 16 svezaka. Cijena svesci 50 para.

Vladoje S. Jugović: „Sjene,“ male pripovijesti. (Izdanje Male Biblioteke u Mostaru, sveska 36).

Branislav Đ. Nušić: „Šopenhauer,“ humoreska u jednom činu. (Izdanje Male Biblioteke u Mostaru, sveska 37).

Edgar A. Po: „Dvije pripovijetke“, s engleskog preveo Svetislav Stefanović (Izdanje Male Biblioteke u Mostaru, sveska 38).

M. Milanović: „Bosanke,“ pripovijetke. Sarajevo 1903. Izdanje knjižarnice Mihajla Milanovića u Sarajevu.



Borisav Stanković: „Božji ljudi.“ Novi Sad, štamparija srpske knjižare Braće M. Popovića, 1902.

*

„Iz dekadence,“ album slika od Podnopolškoga. Splet, Splitska društvena štamparija (G. Laghi) 1903.

*

Poloprivredni kalendar za god. 1903. Izdaće Srpskog Poloprivrednog Društva. Godina XXI. U Biogradu 1903.

*

Glavni Spisak knjižare Braće Jovanovića u Pančevu, 1902.

*

„Bogoslovski Glasnik,“ časopis za pravoslavnu nauku i crkveni život, izlazi u Srijemskijem Karlovcima u mjesečnijem svescima od 4-5 tabaka, urednik protosindel Ilarion Zeremski, pretpлата na godinu 12 kruna. God. I, knjiga II, svezak 5.

*

„Neven,“ Čika Zmajovine list, izlazi u Novom Sadu otprilike svakih 17 dana i cijena mu je na godinu 6 kruna. Vlasnik i urednik Dr. J. Jovanović Zmaj, odgovorni urednik Doka Mihajlović. Godina 1902-3, br. 4 i 5.

*

„Glasnik pravoslavne dalmatinske crkve,“ izlazi u Zadru svršetkom svakoga mjeseca na 16 strana. Cijena je listu 6 kr. za cijelu godinu. Izdavalac i urednik Protopr. D. Popović. Godina X, broj 10, sveska za Oktobar.

*

„Brankovo Kolo“ za zabavu, pouku i književnost, izlazi u Srijem. Karlovcima svakog četvrtka. Cijena je listu na godinu 10 kruna. Vlasnik i urednik Paja Marković Adamov. God. VIII, broj 49.

*

„Srpska Domaja,“ list za zabavu i pouku, izlazi u Novom Sadu svakog utornika na 12 strana. Cijena je listu 8 kruna na godinu. Urednici Dr. Slavko Miletić i Dr. Branko Ilijć.

*

„Istočnik,“ duhovni list za crkveno-prosvjetne potrebe srpsko-pravoslavnog sveštenstva i naroda u Bosni i Hercegovini, izlazi u Sarajevu dva put mjesečno u sveskama. Urednik sindel Ilarion Radonić, cijena 8 kruna na godinu. Godina XVI, broj 22.

*

„Srpski Književni Glasnik,“ izlazi u Biogradu 1 i 16 svakoga mjeseca u sveskama od pet tabaka, staje za cijelu godinu

